

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Pastorum Concionatorumque Instructioes

Borromeo, Carlo

Coloniae, 1587

VD16 B 6753

Instructioes Praedicationis Verbi Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51263](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51263)

INSTRVCTIONES
PRAEDICATIONIS
VERBI DEI.

CAROLVS S. R. E. TIT. S.
PRAEEDIS CARDINALIS, DEI,
& Apostolicae sedis gratia Archiepiscopus Me-
diolam: vr̄bis, diocesis, prouinciaq; Mediolanen-
sis concionatoribus, Salutem in Domino.

PRAEDICATIONIS verbi Dei of-
ficium in Ecclesia sancta tāti illud
sanè est, vt ad Dei gloriam, & ad
caelestis regni propagationem, & ad anima-
rum salutem plurimum intersit, nō solum
quales sint, qui pręstantissimo illo munere
fungūtur, verū etiam qua via, quaue ra-
tione illud pręstent. Quare superioribus
annis eo de genere nos decreta aliqua in
concilio prouinciali primo confecimus:
deinde alia concilio item prouinciali ter-
tio; tum alia etiam quarto adiunximus, ad
rectam illius sacrę prędicationis discipli-
nam. Verū quo accuratius, vberiorique
spirituali fructu Concionatores tantę rei
munus administrarent, atque exequeren-
tur; nos de Episcoporum prouincialium,
qui pręsentes in eo tertio concilio adfue-
rant, sententia, & assensu, instructionem
gra-

grauissimæ illius functionis, quæ vniuersa
 nostræ prouinciæ vsui esset, per nos illis
 edendam decreuimus. Itaque certis regu-
 lis, quas partim ex ijsdem nostris concilijs,
 partim ex sapientum virorum, sanctorum
 quæ hominum disciplina, partim ex opti-
 morum concionatorum vsu accepimus, il-
 lâ, Deo iuuante, confecimus: in eaque con-
 cionatoris imaginem, si minus omnibus
 numeris absolutâ, perfecteque expressam,
 at certè aliquo modo adumbratam, ijs om-
 nibus & singulis proponimus, qui vel pro
 pastorali officio, vel pro ratione datæ fa-
 cultatis, munus prædicationis in vrbe, dice-
 cesi, prouinciaque Mediolanensi nostra
 obeunt. Multa sunt, quæ ad concionandi
 rectum officium pertinent; sed eatantum
 breui complexi sumus, quæ oportuniora
 videntur, quæque concionandi rationibus
 accommodatiora concionatorem adiuua-
 re, atque ad ea in primis instruere possunt,
 quæ proposuimus. Hæc enim si ad vim illâ
 diuinam, quam sacrarum litterarum ver-
 bis Spiritus sanctus in seuit, rectè acce-
 rint: vix dici potest, quàm facile, cælesti in
 primis ope, non modò bonorum mentes
 ad omnem partem pietatis, religionisque
 inflammentur; verùm etiam malorum, &
 peccantium durissima corda infringatur,
 animique hominum sceleratorum, tene-
 bricosa

bricosa vitiorum nocte circumfusi, suauis-
 sima luce veritatis collustrentur. Huius
 igitur instructionis regulis cum illi omnes
 & se, suumque officium, & ceteras actiones
 conformare debeant; tum verò, ut id ipsum
 omni studio iisdem præstent, in sua quis-
 que diœcesi Episcopus prouinciæ nostræ,
 decreti etiam prouincialis auctoritate, cu-
 rabit. Verum, quò instructio hæc omnis, ad
 singulas prouinciæ partes rectius accom-
 modata, eo vberiore pietatis fructum fi-
 delium animis afferat; ab vnoquoque pro-
 uinciali Episcopo aliquid ei, præterquam
 illa, quæ decretis nostris prouincialibus
 speciatim, sigillatimue cauta sunt, addi, de-
 trahi, rursusque mutari liceat, prout ex Ec-
 clesiæ, diœcesisue suæ vsu viderit. Et verò
 nos sicut diligentiam, quam eo in genere
 Episcopi prouinciæ ponent, magno his in-
 structionibus adiuuato fore arbitramur:
 ita non dubitamus, quin ex studio, quo ad
 eas ipsas exequendas concionatores vten-
 tur, spiritualia illa commoda existant, quæ
 vehementer expetimus, cum ad Dei
 gloriam, tum ad animarum salu-
 tem procurandam.

E DE

Iustificor coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnū eius, prædica verbum, inquit sanctissimus Apostolus Paulus in epistola, quam Timotheo Episcopo & discipulo scribit.

Concionari præcipuū munus Episcopi.

Quibus ex verbis perspicuum planè fit, quod & sacrarum litterarum monumentis perpetuò proditum, & aliorum Apostolorum, veterumque patrum exemplis demonstratum, œcumenica etiam Synodus Tridentina proximè censuit, verbi Dei prædicationem Episcopi esse munus præcipuum, idemque maximè necessarium.

Toto igitur pectore in eam curam incumbens, gregem sibi commissum, tum per se ipse, tum per alios, verbo Dei pascet ad illius Tridentinæ Synodi, & Conciliorum prouincialium præscriptum.

Parochus præterea, animarumue curator, sollicitudinis pastoralis memor, in cuius sane partem vocatus est, tamquam fidelis operarius, ad messem missus, qui Episcopum opera sua adiuuet, eam præcipuam præ-

prædicationis verbi Dei curam, sibi quoque impositam, præstet, atque exequatur ex præscripto item decretorum, & œcumenicæ eiusdem Synodi Tridentinæ, & provincialium conciliorum.

Si quis id aliquando præstare non poterit, subsidio omni, quod illis Synodis commonstratum est, omnino utatur, ut verbi DEI pabulum statis diebus nullo modo desit gregi, sibi in curam tradito.

Episcopus
concionam
di munus
etiam per
epistolas
expediat.

Et verò quamquam Episcopus, assiduus officij sui pastoralis laboribus, muneribusque occupatissimus, sæpè ad omnem populum sibi commissum, concionem habere non potest: tamen tam veterem, atque ad eò ab Apostolicis usque temporibus deriuatam rationem adhibere studebit, ut diœcesis suæ populis, à se distantibus, per litteras pastorales aliquando concionetur. Hanc enim concionandi viam non modò sanctus Paulus Apostolus tenuit, sed etiã ceteri Apostoli, qui per epistolas absentibus prædicarunt. Idem ab antiquis, sanctissimisque patribus factitatum esse constat: quorum animi eo charitatis amore flagrarunt, ut alij in exiliũ pulsati, alij in custodiã detrusi, vel alia ratione à grege cõmisso procul remoti, absentẽs ue, cum coram non possent, epistolarum

E 2   pasto-

pastoralium scriptione vterentur ad concionandum. Atque hoc quidem concionis genere Episcopus cum sæpè vtetur, tum maximè quo tempore solemnes anniuersariæ mysteriorum nostræ redemptionis celebritates aguntur.

Cùm autem id sæpè contingat, vt Episcopus nõ solùm in Ecclesia cathedrali, sed in vniuersa diœcesi, verbi diuini ministerium alijs deleget: quàm diligentissimè videbit, cui illius facultatem det, ne tanto muneri iniuria fiat, nèue res sanctissima violetur; cùm præsertim non cuiusuis sit, inquit Nazianzenus, de Deo, diuinisq̃ue rebus differere, concionariue. Non facile igitur illam ei concedet, qui sacerdos non sit, vt sanctissimi Leonis Pontificis canone constitutum est.

Si quando verò ob iustam, aut necessariam causam diacono permittit, habebit rationem non solum doctrinæ, & morum disciplinæ, quæ duæ res in concionatore requiruntur, sed etiam ætatis: quæ solida, & confirmata spectari in eo debet, sanctissimi, sapientissimiq̃ue Pontificis, Gregorij Magni iudicio.

Nullò autem modo concionandi potestatem faciet, permittetue ei, qui Diaconus non sit.

Neque item indocto, vel inepto, vel vitioso,

tioso, vel vitij, criminisue infamia notato; neque secularibus negotijs implicito: quæ Nazianzenus in primis ad hoc munus nequaquam idoneum esse existimauit.

Qua in re habenda est etiam ratio corporis. Ideo cui concionandi munus committitur, non erit is turpiter distortus, vel aliqua corporis parte vsque adeo deformatis, ut, cum à sacris quoque ordinibus suscipiendis canonum iure repellatur, iudicet Episcopus, illius deformitatem id generis esse, ut indecorè etiam, ac non sine aliqua inde populi offensione ille præstiturus sit tam graue prædicationis ministerium. Solent enim in concionatore quædam corporis deformitates, præsertim si sint per insignes tum offensionem, tum risum afferre.

Regulares porro cuiuscunque ordinis, qui, tamquam Episcopi, parochiæ adiuuatores, in hoc munere vicariam operam nauant, licet ab illis, qui eorum curæ præsumunt, concionandi facultatem habeant, ne in suis Ecclesijs, ut Tridentino concilio sancitum est, concionentur, nisi benedictionem ab Episcopo antè petierint: neque autem vllò sanè modo, eo contradicente, repugnantèue. In Ecclesijs, quæ ordinis sui non sunt, nullo præterea modo, ut eadem Tridentina sanctione cautum est, nisi scripta facultate, ab Episcopo concessa.

Non fit concionator insigni deformitate aliqua notatus.

Regularibus quatenus concionandi munus permissum

Facultatis verò, & benedictiouis testi-
monium, anteaquam concionandi munus
aggrediantur, rectori Ecclesiastico oppi-
di, pagi, lociue, vbi concionaturi sunt, ex-
hibeant.

Qui præterea regulares non sunt, con-
cionandi munere, præter parochum in Ec-
clesia parochiali, nunquam fungatur sine
illa Episcopi facultate scripta.

Nemo con-
cionabitur
nisi primū
professio-
nem fidei
ediderit.

Nec verò quisquam, ne regularis qui-
dem, etiam in sui ordinis Ecclesia antè cō-
cionari ingrediatur, quàm Episcopo fi-
dei professionem ad sanctionis pontificiæ
præscriptam formulam præstiterit: aut
illius præstitæ testimonium obsignatum
exhibuerit.

*De disciplina virtutum, & vite innocentia
concionatoris.*

Conciona-
toris vita
cum cōcio-
ne & do-
ctrina con-
ueniat.

ILLVD maximè sibi persuadebit, qui cō-
cionandi munus suscipit, se, nisi rectè,
& euangelij, quod prædicat, legibus cō-
gruenter vixerit, non magnam in audien-
tium animis vim imprimere. Quemadmo-
dum enim in arca testamenti duo illi Che-
rubim ita collocati erāt, vt sēper mutuo se
aspicerēt: ita vita concionantis, doctrine ex
altera parte respōdere debet, vsq; adeò vt
& vitam doctrina collustrèt, & doctrinam
rursus

rursus vita corroboret, viresque eidem perpetuò addat. Nam de abstinentia, ieiunio, lachrymis, oratione, eleemosyna, patientia, aliisque Christiana virtute cum concionatur; magnum certè pondus, maximumque momentum apud auditores habet, si in omni eius vita virtus elucet, cuius præcepta concionando tradit.

Sciat item se exiguum porro fructum spiritalem fidelibus allaturum, nisi verè, ex animo, totoque spiritu dicat: ita verò dicere is certè potest, qui verè spiritualis est, sanctæque vitæ institutis atque vsui planè deditus.

Hoc præterea in animum inducet, se non posse vitiorum, nec verò virtutum vim, naturamque satis planè ostendere, neque rursus docere, quemadmodum hæ amplectenda sint, & illa fugienda, cum tamè in utroque eo genere officium concionatoris maxime eluceat; nisi depulsis primùm vitijs, & mundi huius cupiditatibus abiectis, maximarum virtutum præfidiū, vsu, atque exercitatione bene, religioseque agendi, sibi comparauerit. Mundari enim prius oportet, quàm mundare, inquit beatissimus Pontifex Gregorius Magnus.

Erit igitur concionator singulari vitæ innocentia, moribus sanctissimis, & diuinis virtutibus instructus. Dei igitur

timore, terrenarum rerum despicientia, animarum salutis zelo, humilitate, mansuetudine, patientia, charitate, ceterisque religiosæ disciplinæ ornamentis bene munitus sit.

De vita & conuersatione concionatoris Chryso-
stomus.

Quo de genere toto, audiet sanctissimum virum, Ioannem Chryso-
stomum, ita mo-
nentem: Doctor, concionatorue omnibus
debet virtutibus esse excultus. Debet enim
pauper spiritu esse, vt auaritiæ studium at-
que omnem quæstus cupiditatem liberè
reprehendat. Debet perpetuò & sua, & alie-
na peccata lugere, vt eos exagitet, qui, an-
tequam peccant, peccare non verentur; &
vbi peccauerint, dolorem non concipiunt
scelerum, quæ admiserint. Debet esurire,
& sitire iustitiam, vt operum bonorù stu-
dio languescentes, excitet verbo Dei, & ex-
emplo suo accendat. Debet esse mansuetus
vt ametur potius, quàm timeatur. Debet
esse misericors erga alios, & seueritatem si-
bi adhibere. Debet esse mundo corde, vt
ne cogitationes quidem inanes, & inutiles
huius sæculi suscipiat, ne dum sæcularibus
negotijs se implicet. Debet esse pacificus,
vt populus, quem docet, sollicitus sit ser-
uare vnitatē spiritus in vinculo pacis. De-
bet esse paratus ad omnes res, vel difficili-
mas, pro gloria Dei, proque Ecclesia ferē-
das non inani quodam animi impetu, sed
solida,

solida, veraque constantia, digna martyribus.

Neque sanè solùm his Chryfostomi monitis se conformabit; sed disciplinam imitabitur aliorum duorũ etiam Græcorum patrum, qui & sanctitatis, & doctrinæ laude celebrantur, Basilij, & Gregorij Nazianzeni.

Hic in libro primo, quem de theologia elucubratus est, ille in epistola, quam de vitæ solitudine ad eum ipsum scripsit, aliquando docet, qualem eum esse oporteat, qui concionatoris officium, & personam sustinet.

At verò vitæ perfectæ, quam optimus quisque concionator instituat, genus potissimum sequetur ad præscriptum Gregorij Magni Pontificis: qui cùm sæpè concionatorem informat, tum verò, & in libro Pastoralis, & in Moralibus, præsertim libro xxx. cap. xxj. & libro vj. cap. xxv. alijsque præterea locis, quibus perspicuum fit, qui verbi diuini ministerium suscipit, talem se esse debere, qualem se fuisse, S. Paulus Apostolus ostendit in his verbis: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

De scientia concionatoris.

IAM verò concionator, antequam prædicationis officium aggrediatur, in om-

nis sacræ, ecclesiasticæq; doctrinæ studijs, vt maximè potest, versari debet; præsertim si adhuc nullum docendi munus vnquam gessit.

Habebit omnes Theologiæ notos, & tractatos locos. Traditionum Apostolicarum Ecclesiasticarumque notitiam tenere studebit.

In quibus
conciona-
torè versa-
rum esse
oporteat.

In sanctorum Patrum scriptis, atque sermonibus peritè versatus erit.

Sanctionum item, spiritualiumque interpretationum vsu litteratè peritus erit.

Nec verò ignorabit, sacros Ecclesiæ ritus, qui in sacramentis, in diuinorum officiorum cultu, in tota denique Ecclesiastica ratione instituti sunt: eorumque mysteria, & significationes, quibus explicandis mentes fidelium accendantur ad pietatis studium.

Cognoscet item rerum in Ecclesia sancta gestarum, ac memoriæ veteris, & antiquitatis ecclesiasticæ ordinem: maximè autem sanctorum patrum historiam, summorumque Pontificum, & Episcoporum, quorum sanctitas præclarè eluxit, vitas.

Tenebit præterea aliquam veterum canonum scientiam, summorumque Pontificum descripta iura, atque instituta, & conciliorum decreta.

Theologiæ illius, quæ tota in spiritalis
vitæ

vitæ institutis tradendis, quæque in purgandis affectibus, in reformationeque interiori versatur, atque ob eam causam mystica, aut therapeutica vocatur, præcepta, atque exercitationes bene norit.

Sanctarum meditationum, orationisq; mentalis usum, ac peritiam habebit, ut alios ad cælestium contemplationum studium erudire concionando possit.

Casuum consciëntiæ doctrina instructus erit.

Morum, & virtutum Christianarum locos, non solum ordine collectos, sed rectè notos habebit.

Locos item omnes sibi comparabit, quibus auditorum animi commoueri, atque excitari solent ad Dei amorem, ad cælestis patrię desiderium, ad pœnitentiam, ad scelerum detestationem, ad virtutum studiũ, ad metum diuini iudicij, ad spem misericordiæ, ad misericordiam, charitatemque erga proximum, & ad ceteras præterea affectiones, quæ ad cælum excitatę, Christianas virtutes pariunt.

Locos etiam illos tenebit, qui sæpissimè usu veniunt, utpote de diuitiarum & honorum despicientia, de condonandis iniuriis de rebus aduersis, constanti Christianoq; animo ferendis, de immoderatis sumptibus, alijsque morum erroribus eripiendis.

Copiosa

Copiosa quasi supellectile instructus erit doctrinarum, quibus aliquando vtetur, cū opus erit, tum ad coarguēdam impiorum hominum audaciam, qui, de fide Catholica malè sentientes, Ecclesiæ veritatem oppugnant; tum ad Ecclesiæ dogmata, rectè pieque commonstranda, tum verò ad alia multa eius generis.

Præcepta etiam rectè intelliget officiorum, quæ magistratum, quæ ciuium, quæ seniorum, quæ adolefcētum, quæ viri, quæ vxoris, quæ parentum, quæ liberorū, quæ dominorum, quæ seruorum, quæ denique præcipua singulorum: vt, si quando vīu venerit, de illis ex præscripto diuinarum litterarum, sanctorumque Patrum quàm optimè concionetur.

Illud denique non parū expediet, si cōcionator etiam Græcè & Hebraicè nosse studebit: nam harum linguarum peritia cū ad alia multa utilis est, tum maximè & ad eliciendos ex eadem scriptura plures Catholicos sensus, & ad explicandas illas sacrarum litterarum voces, ac dictiones, quæ magnam vim, magnamque emphasim habent.

Vim, & copiam habebit similitudinum, quæ ab agricultura, vinea, semente, Sole, Luna, alijsque rebus ducuntur, quæ sub sensum cadunt, atque intelligentiam, præsertim

sertim eorum, etiam rudium, ad quos concio habetur.

Agricolis porrò si concionabitur, plurimum ad rem proderunt similitudines, ab agro, vinea, frumento, vitibus, lino, canabibus, arboribus, stirpibus, alijsque agriculturæ partibus ductæ: itidem eueniet, si alterius conditionis auditoribus aptè illas ita accommodabit, ut eorum ordo postulabit qui sanè quidem, cum ad certam quandam statum sui cognitionem, doctrinamque naturam ducantur; tum certè facilius multo trahuntur, si vel à vitæ, vel ab artis, vel ab alterius rei, quam profitentur, genere documenta sumuntur.

Multiplicem etiam, variamque copiam argumentorum colliget, quæ propriè, ac rectè accommodetur. Sunt urbani, & rustici; sunt nobiles, & ignobiles: sunt magistratus, & priuati: sunt docti, rursusque imperita multitudo.

Pro audientium igitur genere locos doctrinarum, ex quibus concionem cõficiet, non modò distinctos, sed optimè explicatos habebit.

Atque in hoc quidem multiplici genere concionator videbit, ne, quæcumque, ut sanctus Gregorius scitè monet, legerit, aut scientia comprehenderit, omnia enunciet, atque effundat: sed delectum habebit, ita

vt

vt documenta, alia exponat, alia tacita relinquat, prout locus, ordo, cōditioque auditorum deposcit.

Sicut autem rerum, quæ supra mox cōmemoratae sunt, quarumq; prior cura esse debet, scientiam tenere concionatorem oportet: ita etiam sibi parare necesse habet bene concionandi modum.

Rectū concionandi modum concionator sciat.

Ex præceptis igitur rhetoricæ ecclesiasticæ locos discet, vnde concionis exordium, quando eo vtendum esse iudicauerit, recte ducat, vt ab vitiosis exordiis lōgè refugiat.

Disponendę cōcionis modū intelliget.

Dilucidè, distincteque rei enarrandę rationem percipiet.

Bene pronunciandi, decoreque agendi vsum tenebit.

Verborum pondera, vimque ita habebit, vt audientium animos penetret.

Quare priusquam concionandi munus aggrediatur, vires suas bene cognitas habebit: vt nec materiam, quæ ingenij sui viribus præstet, nec formam dicendi sumat, ad quam appositus nullo modo videatur.

Ad quam sanè rem multum adiumenti hoc affert, si amicum, aut alium adhibebit, præsertim concionandi vfu peritum, qui semel, iterum, atque adeò sæpius publicè concionantem audiat: qui que non ambiciose corrigat, sed liberè, priuatim, remotisque

tisq̄ue arbitris moneat , si quid in aliqua parte erratum sit.

Ad imitandum etiam sibi constituet aliquem, prædicandi laude florentem.

Quo in genere illud accuratè cauebit, vt ne, quod plerique faciunt, leuia quædam, ac sæpè etiam vitiosa imitetur, sed illa tantum, quæ sapientum iudicio, præclara, atque egregia in eo potissimùm cernuntur.

Verùm enim uerò sicut diligentissimè videre debet, quem è concionatoribus, qui nunc sunt, aut certè superioribus tēporibus extiterunt, ad imitationem deligat: ita maximè sibi veteres patres proponat, quorum in dicendo virtutes sequatur, Gregorij Magni, & Chrysofomi disciplinæ mo-

Concionator, quomodo veteres patres in concionando imitari, debeat.

ralis copiam, Leonis Magni, & Basilij grauitatem, Nazianzeni vim, Nysseni subtilitatem, Augustini acumen, Ambrosij temperatum dicendi genus, Bernardi dulcè, deuotamq̄ue orationem, atque omnino admirabilem, & diuinam eloquentiã sanctissimi Pauli Apostoli : cui vni omnia quæ summi sunt cōcionatoris, atq; ad eò oratoris, multis præclaris exēplis tribuūt doctissimi patres, Augustinus, & Chrysofomus.

In concione autem, quam habiturus est illud sibi potissimum proponet, in quo omnes neruos, roburq̄ue industriæ suæ adhibeat, & in quo munus suum versari

cognos-

cognoscat, vt auditorum scilicet animos commoueat: cùm præsertim peccent homines, non tam quia verum ignorent, quàm quod malè affecti sint.

Dabit igitur operam, vt, quemadmodum per singula corporis membra sanguis diffunditur, ita in omnibus cõcionis suæ partibus, quædam insint, quæ ad commouendum valeant.

Quare locos omnes optimè percipit sanctarum affectionum, quæ mox supra commemoratæ sunt.

Postea verò quàm ijs doctrinarum ornamentis, Deo bene iuuante, instructus, ad prædicationis functionem accesserit: hæc, quæ sequuntur, omnino curabit, atque exequetur.

DE PRÆPARATIONE

quam concionator vniuersè generatimque adhibebit ad concionandi munus salutariter exequendum.

QVò studiosiùs, atque adeò religiosiùs concionator muneris præstantissimi, quod sanctè & suscipere & gerere debet, partes exequatur, illius in primis dignitatem, auctoritatemque attentè cogitabit.

Qua

Qua in cogitatione hæc quatuor facile perspiciet.

Primum, scilicet ad Dei omnipotentis gloriam, ad animarumque salutem referri omnem concionandi vim, ac rationem.

Deinde se, qui prædicationis munus aggre- ditur, ministrum esse, per quem ver- bum Dei, ab ipso diuini spiritus fonte du- citur ad fidelium animas diuinitus irri- gandas.

Pòst, res etiam sanctas diuineque tradi- tas, à se tractari oportere.

Tum præterea id prædicationis munus quod capesset, non modò sanctissimis, ac diuinis viris prophetis, Apostolisq; à Deo commissum, sed ab ipso etiam Dei filio, Christo Domino præstitum esse. Verùm quo magis, atque magis sese excitet; videbit diligenter, quanta & quàm summa diffi- cultas ei proponitur, qui in tanta, tamque perpetua, & mūdi, & Satanę oppugnatione fidelium animas ad viam Domini reuoca- re contendit. Atque ijs quidem sempiter- nis aduersarijs cū ad resistendum se im- parem esse senserit; non modò illis virtutū armis, vt ostendimus, se communit, sed assidua prece, & ieiunio frequēti, Dei auxi- lium implorabit, ad impetus hostiū ad eò importunorum repellendos.

Cum autem bene appositeque dicere,

F

lit

Dignitatē
officij sui
conciona-
tor confi-
detur.

Officij con-
cionatoris
difficultas.

fit omnium iudicio, vel maximè difficile; huius fanè rei difficultatem aliquando, ac potius frequenter meditabitur, vt ardentiori studio confugiat ad Deum; qui diuini sui spiritus afflatu, omnia dicendi adiumenta subministrare potest.

Neque porrò viribus suis fidet: sed imbecillitatem suam rectè agnoscens, sese coram Deo abijciet: cuius cælesti benignitate ipse, quamuis abiectus, & prædicationis munere indignus, adiuuetur.

**Magnum
concionatores præ-
miū manet**

Vtque ad omnia sancta studia, quibus iuuare possit, vehementius accendatur, seculum sæpe reputabit, quàm magnum præmium consequatur, qui ab errore viæ suæ peccantem abduxerit. Qui enim conuertit fecerit peccatorem, inquit sanctus Iacobus, ab errore viæ suæ; saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Hæc sæpe, pieque meditatus is, qui cælestis doctrinæ concionator futurus est, cum viderit, quanta res sit, quàm diuina tota concionandi ratio; tantæ rei quasi horrore quodam perfusus, ad eam suscipiendam, se diuina in primis ope præparabit, atque muniet.

**Quid con-
cionatori à
Deo peten-
dum.**

Hæc igitur supplex continenter petet. Ut diuino adiumento, propriæ laudis, aut gloriæ non modò studio, sed ne opi-
nionē

nione quidem efferatur; nullamque illius rationem planè habeat.

Vt se vehementius in dies inflammet, cum ad præclaram illam diuinę glorię cupiditatem, tum ad singularem erga proximos charitatem concipiendam. Ad quas res duas potissimum ipse omnes nervos intendet pietatis suę.

Vt denique ope diuina, & rei, cuius tractandę munus suscepit, sanctitati, & personę, quam concionatoris sustinet, dignitati, atque officio respondere possit.

Sibi verò, quam maximam potest, vim in eo adhibebit, vt tota mēte, totoque animo defixus in cęlesti Christi Domini regno propagando, in procurandaque animarum salute, suorum, & commodorum, & utilitatum obliuiscatur omnino.

His igitur virtutibus, nempe sacris doctrinis, vitę innocentia, morum sanctitate, & cęlestium rerum contemplationibus is, qui concionator futurus est, excultus idoneum se præbebit, vt ad prædicandum missus populo valde profit tribus his, quę Sanctus Bernardus commemorat; verbo, exemplo, & oratione.

Fugiet autem, tamquam pestem, omnē ambitionem, omnemque illius suspensionē
Conciora
tor ambi-
tionē val-
de fugiet.

Neloca insigniora, vbi prædicationis suę
de fugiet.

mor Christi Domini, quem à patre è cælo demissum ad erudiendum genus humanum, pagos, & vicos, & castella obiisse legimus.

Nunquam in opinionem inducet, maiori atque nobiliori suggesto se dignum esse. Fuit hæc quondam incredibilis ambitio ethnicorum oratorum. Christianus autem concionator ab istius ambitionis suspicione alienus esse debet, qui ad prædicandum Christum crucifixum, non ad sui ingenij ostentationem vocatus est.

De præcipua vitæ ratione, quam scilicet speciatim concionator adhibebit, vbi concionandi munus susceperit.

QUOD sanè verò iam initio positum est, quodque S. Augustinus scitè prænestate cōscribit, in illud toto animo, totisque viri-
 De vitæ ho
 cionatoris
 bus, adiutrice diuina gratia, concionator, cum concionandi munus susceperit, incubat, ut verbis perpetuò æqualem, paremque vitam agat. Est porrò euangelica doctrina, verbiq; Dei prædicatio, ignis ille semper in altari exardescens: cui perpetua sollicitudine is subministrare debet ligna, nempe optima præclaraque vitæ suæ sanctissimæ exempla, officia, atque opera virtutum quibus

quibus corda fidelium accendat ad sanctè agendi studium De diuino illo viro Ioanne Baptista illud euangelij literis proditū est, quòd lucerna erat ardens, & lucens; quippe cum cœlestem illam doctrinam, quam docuit, virtutum sanctarum splendore perenni collustrauit. Quare perpetuam sanctissimæ vitæ consuetudinem seruabit.

In incessu, statu, accubatione, deiectione vultus, oculorum demissione, capitis inclinatione, genuum inflexione, in omni denique motu corporis tenebit grauitatē, & decorum, à persona, quam sustinet, non alienum.

Erit in omni colloquio grauis, mansuetus, ac salutaris.

In habitu, vestituque religioso sacerdotaliue modestus.

In victu temperatus, & parcus: ac ciborū varietatem fugiens, frugalitatis, abstinentiæque studiosissimus.

Nec verò præ concionum laboribus, aliæ causa, nisi necessaria, id studium remittat: tantum abest, vt à statis ieiunijs se eximat: imò verò illa religiosè colat, vt ceteros exemplo suo accendat ad leges abstinentiæ, ieiunijque rectè seruandas.

Si quò autem in loco vbi concionatur, moris est, cibum à fidelibus concionatori

opiparè, præterque modum apparari: & verbis; & ipsa frugalitate, qua perpetuo vetur, omni que alia ratione, ab eo apparatu eos reuocare studebit.

Apud laicos cœnare, pranderêue, vt potest, maximè recufabit.

Venientium ad se hominum salutationes quotidianas, atque frequentes, non patietur.

Familiaritates, & consuetudines laicorum valde euitabit.

Cùm autem eius vita debeat esse specimè virtutum omnium, non solum, ne peccato sed etiam, ne exemplo vnquam nocebit.

Caueat, quàm diligentissimè fieri potest, ne cuiquã, etiam arripere volenti, vel obloquendi, vel malè suspicandi quauis dereque reprehendi meritò possit, occasionem dictis, aut factis præbeat, ne eius ministerium, quod sanctum est, vituperetur.

Quare cum cetera, quæ suprà præscripta sunt, accuratè seruet: tum hæc infra descripta.

In proprio monasterio, qui regularis est, habitet, aut in edibus parochialis, collegiatæue Ecclesiæ, vbi concionatur, aut saltem in alijs Ecclesiasticis domicilijs, si villo modo potest, ac distinctis omnino à laicali habitatione.

Ne eò fœminas ad colloquium secum
in-

ineundum introducat, admittatue.

Ne ad mensam, & conuictum adhibeat aliquem, præsertim laicum, nisi spiritualis, religiosæque vitæ studiosum.

Ne ostentet, quæ ad propriam laudem referri posse videantur.

Communi autem vtilitati seruiet.

Erit in omnes beneficus: vt quisque adiuuamento indiget, ita opitulabitur, & consolando, & consulendo, & benignè faciēdo

Nihil, nisi quod honestum, quod pium, quod religiosum, quod sanctum sit, aut admirabitur, aut optabit.

Prædicationis porrò nomine, occasioneue concionator regularis eleemosynam nullam paciscetur: si quæ spōte datur, præter illum, quando extra monasterium degit, quotidianum cibum, monasterio ordinis sui eam in commune cōferet; aut superiori pro instituti cuiusq; ratione, & regula tradet, memor voti paupertatis, quo astrictus, nihil propriū habere debet: immò illud proprietatis vitiū, in homine regulari detestabile fugiet, & corde, & ore, & opere

Nihil sibi petet, nec verò extorquebit.

Non vestem, non indusia, non sudariola non cetera id generis sibi quæritabit.

Nec vllum præterea munus, etiam cibarium, capiet: nisi valetudinis imbecillitas aliquid esculentæ, aut poculen-

tæ rei donum requirit.

A superiore autem expectare debet indumenta, & alia necessaria vsui vel vite, vel studiorum.

Parochus etiam, aliûsue, quicumque in sacræ prædicationis munere versatur, itidem rectè seruabit.

Omni denique concionator, quicumque sit, cauebit, vt non solum crimine, sed etiam omni vel leuissima suspitione auaritiæ careat: quæ vbi in animum irrepserit, paulatimque illum occuparit, omnè factè agendi cursum, atque adeo progressum impedit.

Ne animo quidem appetat, ne dumpe-
tat quicquam, quod sibi aliquam cupiditatis notam inurat.

Nullis etiam perturbationibus animi succumbet.

Ne iracundiæ cedet.

Non alij, in eadem vrbe, eodemque oppido concionanti, frequentiore multitudine inuidebit. Et verò, quod diligentissimè cauere debet, neque aut verbo, aut facto, aut alio modo ei detrahet.

Auditores ab illo auocare non studebit. Sed, vt est Apostoli præceptum, honore præueniens, illum diliget, colet, obseruabit.

Nec præterea despondebit animum, si
per-

per paucos auditores ad se conuenire viderit: quoniam summus ille magister vitæ Christus Iesus, cum Dei sapientiam, vitamque æternam monstraret mundo, paucitate discipulorum contentus fuit: imò aliquando solam mulierem Samaritanam habuit, quæ illum, & de diuino cultu, & de cælesti gratia loquentem audiret.

In rebus aduersis omnem animi abiectio-
nem vitabit.

Pro gloria Christi, pro salute animarum, in omni oppugnatione, nihil non fortiter, constanterque aget.

Amore Dei inflàmatus, non modò probra, conuicia, contumelias patienter feret, sed mortem ipsam, si opus fuerit, forti, inuictoque animò subibit.

Offeret, commendabit se diuinæ luci, & præclusis sensibus, in illius infinito amore, immensaque charitate conquiescet.

Superbiam, fastidium, atque arrogantiam valde cauebit. Ac propterea illa tantum sola proferre studebit, non quæ, qualis, aut quantus ipse sit, declarent, sed quæ audientibus salutariter profutura sint.

In omni denique actione, functioneque vniuerso populo spiritale gaudium, virtutumque sanctarum exemplum præ se feret.

Hæc verò, vt Dei beneficio, donoque

rectè assequatur; id valde curabit, vt singulis diebus matutinas, & ceteras canonicarum horarum preces officiumque ritè, distinctè, pieque ex instituto, atque ex præscripto regulæ, quam profitetur, si regularis est aut si secularis clericus, choro astrictus ex illius disciplina, cum potest, in Ecclesia, atque in ipso choro vnà cum ceteris præstet.

Recitato officio, aliquid temporis in diuinarum rerum contemplatione, pioque tacitæ meditationis studio ponet. Ita enim fiet, vt diuini amoris ardore inflammatus, qui orando, meditandoque maximè exardescit, auditores suos, ad charitatis, quæ seminarium est omnium virtutum, studium incendat ardentius.

Missæ sacrificium quotidie offerre non prætermittet, nisi legitima causa impediat. Hoc sanctissimi sacrificij offerendi vsu frequenti cum sibi in omnes sanctè agendi partes plurimum proderit; tum fideles etiam excitabit, vt sacrificij sanctissimi sint cultores, & diligentiores, & religiosiores.

De preparatione, qua concionator utitur ad singulas conciones.

P R I M V M , cum prædicandi munus non humanæ scientiæ, aut eloquentiæ, sed diuinæ virtuti, ac spiritus sancti gratiæ

tiæ inniti, concionator intelligat; diligentissimè sibi cauèdum existimabit, ne mortali culpa affectus, Spiritum sanctum contristet, & apostolicum opus, atque adeo D. N. Iesu Christi munus attingat. Sed conscientiam antè ab omni peccatorum impuritate pœnitentię sacramento expurgabit, quàm ad verbi Dei tractationem accedat. Et vero grauissimam illam Prophetæ obiurgationem vehementer pertimescendam ducat: Peccatori, dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

Deinde cùm concionis, quam proximè habiturus est, causa, se studio dabit, sancti Thomam Aquinatem, & alios, sanctitatis laude claros viros, ad imitationem sibi proponet, qui religiosa aliqua precatione vsi sunt, prius quàm studijs se dederent.

Post, breui oratione ad Deum vsus, id omnino studebit, vt, quod in concione dicturus est, antea bene cognitum habeat: vbi verò ex studio librorumq; tractatione cognouerit, ac perceperit, quod concionaturus est, tum singulas concionis partes, quas animo concepit, etiam atque etiam diligenter pieque meditabitur. Qua in meditatione ita religiose sese afficere conabitur, vt audientium animos mentesque ad illum ipsum

Concionator puritati conscientie studebit.

Præmissa oratione studium concionator aggreditur.

ipsum pietatis affectum sancteque agendi ardorem, quantum in se est, excitet.

Ad se ardenti pietate inflammandum, dum etiam in concionis studio, tractationeque versatur, Christi Domini, crucifixi, vel Apostoli Pauli prædicantis, ut sanctus Chrysostramus fecisse traditur, imaginem sibi ob oculos ponet: quam tacita meditatione intueatur.

Maximè verò nocte, quæ concionis diem præcedit, eam præparationem adhibebit, ut ardentem Deum oret, omnis sapientiz, omniumque sanctarum virtutum auctorem, qui & sibi, & alijs, qui audituri sunt, largiatur, vnde diuinus cultus, & salus animarum adiuuetur. Nec porrò nostrate defuerunt, qui non solum profusis lacrymis, sed cæso etiam verberibus corpore, id à Deo petere consueuerunt.

Concionator quali cogitatione suggestum ascendere debeat.

Id etiam institutum habebit, ut, ante quàm suggestum ascendit, perpetuò sibi proponat concionem eiusmodi, quæ scilicet vel multitudo sit hominum esurientium, cibumque à prædicatione sua expectantium, vel cœtus claudorum, paralyticorum, hydrofici laborantium, mutorum, cœcorum surdorum, malo dæmone æstuantium, leprosoforum, valetudinis beneficium querentium. Huc cum spectare debeat, ita in omni concionandi parte se comparet, ut
eorum

eorum rationibus, salutique prospiciat, & consulendo, & consolando, & omni officio, præstantique remedio.

Consideret præterea se piscatorem hominum esse: ideo neruos omnes intendere debet, atque adeo expiscari, vt sagenam euangelicam impleat, nempe animas peruentium, Christo Domino lucrifaciat, quare videat, ne in prædicationis officio languescat.

Sed vt sanctas commotiones in alijs excitet, tales primùm animo suo ipse concipiet, atque in sese exfuscitabit, ita vt quales in aliorum mentes transfundi cupit, ipse illas, animi sui sensibus rectè conceptas, quasi spectandas cæteris proponat.

Id assequi studebit primùm ardenti prædicatione, deinde rei, de qua dicturus est, explorata cognitione, tum vehementi cogitatione, & quasi ob oculos posita specie ipsius rei, quam meditatione cõcepit, ac præterea attendente lectione loci sacræ scripturæ, qui cum re conueniat, quam animo excogitatam habet.

Affectus in se & auditorib. quomodo concionator excitare debeat.

Et quoniam ad commouendos animos parum valet concio, alieno labore cõscripta: nunquam ad affectionum excogitationem, alienę concionis industria vtetur: sed ingenio suo concipiet, ac gignet, quò vehementius primùm se, deinde alios afficiat.

Disci-

Disciplinæ enim cibus, qui populo proponitur, mente propria, quasi stomacho concoctus, vires maiores habet ad omnem sanctam commotionem.

Ne igitur concionator se totum in alienas conciones temere ingurgitet: fatius est eas ex sanctissimorum Ecclesiæ Doctorum Gregorij Magni, Ambrosij, Augustini, Chrysostomi, aliorumque Patrum homilij, sermonibus, & tractationibus confici, & quasi conflare.

Eam quoque præparationem in omni concione, recte explicanda, adhibebit, ut quem deuotionis ardorem ex religiosa diuinarum precum recitatione, sacra celebratione, & pia meditatione, Deo iuuante, conceperit, eundem studiose curet secum suggestum deferre.

De concionatoris officio in suggestu.

ATQUE hæc quidem sunt, ad quæ concionator se paret, antequam suggestum ad concionandum ascendat: quem ubi ascendit, illud in primis breui tacita oratione rursus à Deo precabitur, ut sincerum, castumque sit prædicationis suæ studium, ut nemini noxium, ut & sibi, & omnibus in commune salutare. Hocque etiam summa prece tacitus contédet, ut si fortasse in concionando se vel gloria inani, vel alio vitio

at-

attentari aliquando contigerit; id, & alia omnia, quę aliorum, quàm ad diuinã gloriam, ad animarumque salutem spectent, Deus diuinę suę gratię virtute disijciat, atque planè auertat.

Deinde, quod antiquissimè institutum est, ac nō sine mysterio quidem, salutationem angelicam, non festinanter, nō canorè, sed graui, piaque pronuntiatione, ac genibus flexis, recitabit ad præscriptam verborum formulam, qua Ecclesia sancta vtitur: ita vt ne verbum quidem, vel addat, vel detrahat, vel mutet, quod ab illius instituta ratione diuersum sit.

Si concionatur intra Missarum solēnia, quę ipse celebrat, salutatione angelica non vteretur.

Dum in concione versatur, sibi ob mentis oculos perpetuò proponet, tamquam in aduerso pariete, Christum Dominum, in maiestate iudicantem: qui ab se quoque iam iam villicationis rationem deponat.

Post concionem verò, prout ratio valeditudinis tulerit, antequam cibum capiat, paulisper orabit: sicque quos progressus concionando facere cœpit, eos orando prosequetur: & sic deinceps adiuuabit perpetuo opere sanctitatis, ac voce virtutis.

De

SA CRAM concionem, intra Missarum solennia, euangelio scilicet recitato, haberi, antiqui instituti est.

Concio in
fra Missarū
solemnia
habenda

Id igitur seruabitur non solum ab Episcopo, parocho, animarumue curatore, aut sacerdote Missam celebrante, sed à quocunque alio concionaturo, etiam qui tunc celebrat ibi.

Episcopus in Missæ sollemnis sacrificio concionem habebit, mitra, episcopaliq; sacro omni vestitu indutus.

Episcopus,
dum con
cionatur,
qua id de
centia fa
cere debeat

Ministros, sacris indumentis vestitos, sibi concionanti ab utroque latere assistentes, adhibebit ex veteri canone septem, ubi potest, si minus, pauciores.

Ministram præterea, pluuiali indutum qui à latere sinistro baculum pastorem ante se sustineat.

In Missæ sacrificio non solemni, cum concionatur, utetur statò Missæ vestitu, mitra, baculo, & ministris saltem duobus, superpelliceo indutis: qui si canonici sunt, canonicali chori vestitu induentur.

In alia actione, quàm in Missæ sacrificio, aliòue tempore, pluuiale, mitram, baculūq; adhibebit, & duos, pluresue ministros sibi assistentes, arbitrato suo, prout actio sollemnis, & frequentia populi, & Ecclesiæ, ubi concionatur, ratio postulat.

Qua

Qua etiam in actione cappam episcopalem, & stolam potius, quàm pluuiale, & mitram adhibeat licet, & duos item sibi assistentes superpelliceo, alioue chori habitu indutos, & duos præterea ministros, vnum qui pastoralem baculum, & alterum, qui mitram à dextero latere teneat.

In actione minus solemni, in ecclesiâue non insigni, rochetto, mozeta vtetur, stola adiuncta, adhibitis etiam assistentibus, & ministris, vt supra, cum insignibus episcopalibus.

Sed in omni alia functione, præterquam in Missæ sacrificio, triplici hac indumentorum ratione, prout maluerit, vtetur, ita vt modò pluuiale, modò cappam episcopalem, modò rochetum mozetamque cum stola induat, pro temporis, loci, personarumue ratione.

Si quando ex tempore, vsu venerit, vt concionetur, vbique etiam sine stola gregem suum verbo Dei, salutaribusque monitis pascet.

In Ecclesia cum concionatur, id munus obibit, sedens in medio altari in faldistorio, aut in sede, loco eminentiori collocata, aut in cathedra episcopali: aut etiam suggestum, ambonemue ascendet: vbi itidem sedens concionem habebit, mitra item ceterisque, vt supra, pro oratione adhibitis

G

Si

Si in oratorio, alioue loco concionē habebit de suggestu, si vllus est; aut de sede, aliquanto altius collocata, concionabitur.

De libro etiam vbique cōcionetur licet ad præscriptum cōcilij provincialis quarti ita vt vel ipse, vel Archidiaconus, aliūque, quem maluerit, ei per clausulas sacre scripturæ verba distinctè de libro pronunciet quæ ipse deinceps ordine sigillatim explicet.

Quo habitu concio haberi debeat in Missa, vel extracam.

Parochus autem, animarūque curator, qui inter Missarum solemnia concionem habet, aut in altari, ab epistolæ latere, capite aperto, concionando stabit: aut opportunius suggestum ascendet, vt facilius, præsertim cum populus frequens conuenit, ab omnibus exaudiri possit. Quo in loco, capite operto erit, & stabit, aut scdili inherebit, casula, dum concionatur, indutus, vel exutus, prout maluerit.

Alius verò sacerdos, cum nō celebrat, inter Missarum solēnia concionaturus, nō in altari, sed de suggestu concionem habebit.

Quod si parochus, animarūque curator, aut alius sacerdos, aliquando intra Missarū solemnia, quæ alter sacerdos celebret, aut alio tempore, quàm in Missa concionatur; ad eius muneris functionē superpelliceo, & stola vtetur. At verò Regularis, qui parochus non est, stolæ, & superpellicei loco vesti-

vestitum adhibebit, qui ex regulæ præscripto in choro ad diuinorum officiorum celebritatem adhibetur.

Diaconus, si quando ex facultate permiffa concionatur, super pelliceo etiam vtetur & stola, in transfuersum ducta.

Si præterea parochus, aliûsue concionator, in Oratorio, aut Sacello, alibiue concionem habiturus est, vbi suggestus nullus sit aptiorem, decentioremue locum ibi deliget, vnde concionetur.

Poterit autem idem parochus aliquando, cum ita expedire viderit, concionando libro euangeliorum vti: de quo libro ipse sacra verba per clausulas, & sententias distinctè pronuntiabit: tum ordine sigillatim explicabit.

Quibus temporibus concionandum est.

PRÆDICATIONIS munus nullo, neque tempore, neque loco sibi Christus Dominus præfinit: neque Apostoli item qui omni loco, omni que tempore sacrosanctum euangelium disseminarunt. Hinc concio omni loco haberi potest. que prædicandi morè sanctissimi viri, Dominicus, Franciscus, & Vincentius, secuti sunt: qui vel in ipsis agris, conciones habuisse dicuntur. Cum igitur vel temporis, vel loci opportunitas tulerit, nõ solum in Ecclesia, qui locus prædicationis proprius est, sed

G 2   vbique,

vbique, omnique tempore sacra concioni
populus Dei pascendus erit.

Quamobrem Episcopus in primis, ob-
lata tibi occasione, semper, & vbique gregem
suum verbo Dei, salutaribusque documen-
tis pascet pro munere suo pastoralis: cum
eius & dicta, & facta, quasi perpetuam quã-
dam prædicationem ministrare, præbere
ue debeant.

Concio, qui
bus diebus
habenda.

Omnibus autem saltem Dominicis, &
solemnibus diebus festis, in Quadrage-
maque & Aduentu quotidie, aut saltem tri-
bus hebdomadæ diebus, quemadmodum
œcumenica, Synodus Tridentina sanciuit,
sacras scripturas, diuinamque legem annun-
ticiabit: & alias, quotiescunque id oppor-
tunè fieri posse iudicauerit.

Idem officium præstabit in sacris qua-
tuor temporibus, statis anni solennitatibus,
supplicationibus solemnibus, iubei, in-
dulgentiæue celebritatibus, in synodalibus
actionibus, in omni sacramentorum
administratione, in omni consecratio-
ne, & benedictione solemnibus, & in omni de-
nique muneris episcopalis functione, que
mysterij, quod agit, explicationem postu-
lare videatur.

Quo in pascendi munere usque ad eò di-
ligens erit, ut si quando episcopum, qui a-
liunde venerit, hospitio exceperit, hanc
etiam

etiam occasionem nactus, cum eo agat, ut concionem populo habeat: id quod ex Clementis Pontificis & martyris constitutione in Concilio prouinciali quinto cautum est.

Parochi verò, omnesque animarum curatores itidem omnibus Dominicis, & solennibus diebus festis, & in Quadragesima aduentuque diebus singulis, aut tribus saltem, quibus episcopus iusserit, ex Tridentina sanctione, & prouinciali decreto, verbo Dei populum pascant.

Cum item quatuor ieiuniorum tempora, aduentus Domini, septuagesima, & anniuersariæ Domini solemnitates instant; idque constitutis aliquot antè diebus, ad præscriptum concilij prouincialis tertij.

Idem præstent, quoties sacramenta ministrabunt, idque præsertim catechismo Romano.

Is etiam diebus, cum proximè sacramentum Cõfirmationis ab Episcopo ministrandum erit; ac præsertim de eo sacramento; quò populus ad illud religiose suscipiendum instructior accedat.

Id ipsum etiam agere nõ omittent, cum aliqua statæ processiones, vel aliæ supplicationes, ob publicam causam extra ordinem indictæ, agentur.

Cum iubileum item celebratur.

Quo præterea die, vel exequias agent, vel ædium benedictionem, vel alterius rei benedicendæ, vel piæ societatis instituendæ, vel cuiusvis rei agendæ, quæ parochi, sacerdotisue officium attingat, munus aggre-
gredientur.

Nemo autem, præter parochum, animarumue curatorem, cuiuscûque ordinis sit, aut quocunque loco concionetur, concionem habebit, vt à Clemente quinto pontifice in concilio Viennensi sancitum est, quæ hora episcopus in eadem vrbe, oppido, locoque concionatur: nisi aliter is concesserit.

Episcopo concionante, alius nemo concionem habeat.

Nec verò etiam parochus, quando episcopus ita iusserit. Illud enim episcopo, cui prædicationis munus præcipuè incumbit, tribui æquissimum est. Proinde ceteri concionatores quibus prædicatio delegata est id etiam non est cur ægre ferant, si in Quadragesima, Aduentu Domini, aliouetempore, certos aliquos dies potissimum episcopus aliquando deligat, quibus in Ecclesia cathedrali, alioueloco, vbi illi concionentur, oues sibi commissas, ipsemet pabulo verbi Dei pascere, aut reficere velit.

Sub concione, ne legatur Missa.

Dum concio habetur, in Ecclesia, vbi habetur, missa non celebretur, ne in loco quidem subterraneo, quæ confessio dicitur.

Videbit etiam concionator, ne à prædicatione qua hora doctrinæ Christianæ scholæ habentur,

benentur, concionetur: neque item, qua hora diuina officia in cathedrali Ecclesia, vel parochiali celebrantur, à quibus populus abduci non debet.

Nenoctu vmquam concionem habeat: Noctu, nō sicubi verò concionem de passione Domini haberi de nocte moris est, in matutinum ^{concionandum.} tempus sextæ feriæ transferat.

Materia sacra concionis, vnde sumenda.

Primò concionator ita suam instituet concionē, vt ex doctrina constet euāgelica: quæ vbique gentiū, & terrarū, omni creaturæ, à Christo Domino, & magistro vitæ iubetur prædicari, ita verò constabit, vt ad illam ipsam præclare contexendam, alia diuinæ legis, diuinarumq; litterarum testimonia, sanctorum patrum disciplinas, & exempla, sacras ecclesiæ traditiones, sanctiores interpretationes, & totius ecclesiasticæ antiquitatis cognitionem rectè, appositeque vt vsu venerit, accommodet.

Euangelicæ igitur historiæ commemorationem nunquam omittet: vt, quod sæpe fit, aliud dicendi argumentum non sumat: nisi vel temporis, vel celebritatis, vel officij, quod peragitur, ratio aliter aliquando deprecare videtur: aut opportunius aliquando censuerit alias Missæ partes tractare, vt mox infra.

Epistolæ etiam, quæ in Missa ex instituto Ecclesiæ recitata est, explicationem dilucidam cum Euangelij interpretatione interdum coniunget.

Quales concionandi materias concionator sumere debeat,

Ex vna & altera explicatione locos aliquot communes deliget: quibus populi ad Dei charitatem, ad proximi dilectionem, ad vitæ Christianæ instituta, ad pietatis opera, atque officia inflammet.

Proponet item sæpius fidelibus, quid die Ecclesiæ Dei precetur, quidque potissimum oret.

Quamobrem aliquando preces, seu orationes, quæ collectæ nominantur, præsertim quæ primo loco ponuntur, fidelibus accuratè, pieque exponet.

Sacrificij etiam Missæ, diuinorumque officiorum, & anniuersariarum solemnitate, ac temporum mysteria auditoribus diligenter explanabit; vt ritè, rectèque instructi, Ecclesiæ filij à matre, in tanta mysteriorum celebritate nõ modò operibus non discordent, sed omnem religiosum eorum, quæ sanctè aguntur, cultum ardentius inflammentur: atque adeo vberiore spiritalem fructum ex rebus diuinis capiant.

Instituta præterea Ecclesiæ, sanctasque consuetudines, vt occasio tulerit, docebit.

Sancti, cuius dies festus agitur, vitam, verè

verè grauitèrque conscriptam, patrum iudicio comprobatam, vt infra præscribitur, commemorare non omittet, aliquo delictu exemplorum, quibus animos conformet in omnes bene sanctèque agèdi partes

Digredietur interdum, vt & occasio, & argumenti ratio feret, ad symboli, orationis dominicæ, salutationis angelicæ, decem præceptorum, & sacramentorum explicationem.

In omni porrò materia, genere concionis, tractationisue, hæc cauebit, vt mox infra.

Ne à veteri, vulgataque Bibliorum editione, perpetuò sanctæ Ecclesiæ vsu comprobata, proferendis diuinarum litterarum sententijs discedat, sed illam pro authentica habeat, vt decreto Tridentino cauetur. Ad planiorem tamè illius explicationem, vberioremq; vti etiam licebit Græca, & Hebraica lectione.

Ne sacram scripturam ad suos sensus cōtorqueat contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, aut contra vnanimem patrum consensum, vt sapièter eadem Tridentina synodus cauit.

Concionator quid in omni materia explicanda caueat.

Si quàm verò nouam interpretationem ab Ecclesiæ sensu, patrumque sententijs non alienam, quæ vel fidei catholicæ doctrinam illustret, vel pietatis studium excitet,

citet, aliquando afferre cogitat: aliquid breui præfabitur, quò id sibi licere, humiliter præsertim ab episcopo præfente petat.

Subtiliores quæstiones apud imperitam multitudinem ne attingat.

Ne de beatissimæ Virginis immaculata conceptione disputare audeat, contra præscriptum sanctionis pontificiæ Pij Quinti.

Ne hæreticorum nomina portenta illa quidem, & monstra, in vulgus dicat: nisi cum aliquando, & in locis eorum finitimis, vbi ea nota, peruulgataque sunt, istorum nefaria doctrina exagitanda, & explodenda est.

Ne facetias, ridiculæ dicta afferat.

Ne res ineptas, vel superuacaneas, vel parum fructuosas afferat, sed eas tantum, quæ dignæ Dei templo, dignæ charitatis moribus, auribus iudicentur.

Ne nouas allegorias comminiscatur: sed eas feligat ex receptis ab Ecclesia scriptis.

Ne quicquam ab Ecclesia, eiusque institutis, ritibus, consuetudine, perpetuoque usu alienum, quodque cum probatis Ecclesiæ doctoribus consentiens non sit, proferat.

Ne historias ex apocryphis scriptoribus narret.

Ne vulgaria, ac minus comprobata, cum de sancto concionatur, in medium afferat; sed

sed quæ vera, grauiumque virorum litteris prodita, fidem augment doctrine Catholice, atque audientium mentes ad pietatis studium incendunt.

Proinde aliquod peculiare, præcipuumque donum diuinitus ei datum, exquirat, quod auditoribus enunciet.

Neque id omni loco, sed potissimum in extrema parte concionis.

Ne miracula narrent, quæ certi auctoris testimonio non commendentur.

Ne incerta, quæque speciem falsi præferunt, commemoret.

Ne futurorum prædicatione sibi sumat.

De extremo iudicij die, & Antichristi aduentu, ita ad populum verba faciat, vt ea expectatione peccatores terreantur; de tempore autem, quo illud futurum sit, nihil pro certo affirmare audeat.

Ne ex prophanis libris, qui non sine reprehensione ab hominibus religiosis legi posse videntur, quicquam in mediũ afferat

Ethnicorum doctrinam, poetarum versus, philosophorum disciplinas, quæ religioni Christianæ non alienæ, sed accommodatæ videntur, ad vtilitatem & vsum reuocari, sancti doctores Augustinus, & Hieronymus, alijque censuerunt. Sed concionator hoc faciat quàm rarissime: neque vbi primò disputationem aliquã aggressus est, sed postea-

Ethnicorũ
doctrina,
quatenus
vti possit
cõcionator

postea-

posteaquam sacrarum litterarum testimonia attulerit. Nec verò in illis doctrinis longior sit, quàm deceat, sed paucis quicquid ab eis afferet, complectatur; atque ita quidem, ut multæ cognitionis ostentationem caueat.

Ne patrum sententiam temere vnquam refutet: cùm autem in medium attulerit, antè sapienter perpendat, præsertim Grecorum patrum, quorum interpretatio fidei Catholicæ hostibus contaminata, aut deprauata est.

Ne singulares quasdam opiniones, quæquam illæ quidem in scholis afferuntur, ad concionem adhibeat.

Si quando doctrinam scriptoris alienæ scholæ afferet; de ea honorificè aliquid paucis præfabitur.

Ne doctores, & auctores neotericos, in medium afferat. Ea est enim suggesti auctoritas; ut sacram scripturam imprimis, & sanctorum veterum patrum doctrinam requirat.

Ne sanctorum doctorum prolixas sententias, sed breues Latino sermone recitet.

Si eos complures aliquândo nominatim appellare contigerit: primò veteres, tũ ordine deinceps alios, ab illorum ætate recentes nominabit.

Ne prophanum quicquam, ne edicta
laica-

laicalia, ne cætera id generis de suggestu enunciet.

Ne pauperem quidem, eleemosynæ nomine commendet, nisi episcopi eiusve ministrorum auctoritate.

Ne indulgentias item populo promulget, nisi vt per Episcopum iussus erit.

Ne quemquam nominatim insectetur, vel ita verbis depingat, vt quo de loquatur facile possit auditor animaduertere.

Ne in ordinem vllum, aut statum, aut vitæ genus, ab Ecclesia receptum, inuehatur.

Ne Episcopos, aliosue prelatos, nec verò ciuiles magistratus in cõcione asperius obiurget, sed si quando occasio tulerit, piè potius admoneat.

Necum reprehendit, id hominum, sed peccatorum odio, immò pietatis, & charitatis studio ductus faciat.

Ne vitijs exagrandis, quasi furenter iratus, excandescat nimis.

Ne iniuriosa verba proferat, neue ignominiosa.

Ne obrectationibus, quæ aliquando fiunt, & querimonijs de suggestu respondeat.

Ne de suggestu vnquam conqueratur, sibi coronam non adesse frequentium auditorum. Reprehendat tamen licet, præsertim parochus, negligentiam populi, si quando

quando

quando non frequēs ad concionē cōuenit.

Ne aures facilè præbeat laicis, clericorum vitæ detrahentibus, aut ciuitatis rectorum, præsidūmue culpam aliquam calumniantibus, sed omnia antè diligenter diuque perpendat, quàm ad reprehensionem descendat.

Ne statim cūm concionari aggressus est, sed postquam, aliquot concionibus habitis prudentis, docti, & religiosi concionator nomē adeptus est, ad vitia acrius infectanda se conferat.

Sed in eo genere, in omniq̄ue admonitionis, atque exhortationis officio, eam beneuolentiam, & charitatē auditoribus suis ostendat, atque adeò præstet, qua parés liberos amplectitur. Afsidueq̄; secū reputet, quod Apostolus scripsit: Filioli, quos iterū parturio, donec formetur Christus in uobis.

Peccata studio concionatoris tollenda, quæ frequentius contra diuinæ legis præcepta committuntur.

ET quoniam animarum salus in eo posita est, ut populus fidelis, quæ mala, peccataque sunt, fugiat: & rursus quæ bona, virtutumque officia, pietatis studio confectetur: ideo hæc genera afsidue cōcionator urgeat, atque instet, pro conditione loci, rationeque personarum, quibus prædicat.

Vni-

Vniuerse verò peccata omni increpatione exagitet: cruciatus tormentaque perennia, ac sempiterna damnatorum exaggeret: sæpe mundi res caducas, breuique interituras, & eius infinita incommoda ad omnem exaggerationē studiose proponat, ac recenseat calamitates.

Atque mala quidem, vitia, ac peccata, que concionator tollere studebit, permulta sunt, sed quæ contra legis diuinæ præcepta committuntur; quæque eripere omni perpetuo prædicationis officio cõtendet, hæc frequentiora sunt.

Quæ potissimum vitia concionatori reprehendenda.

Detestabile blasphemix scelus, ac nefaria maledicta quæ in Deum, sanctosque conijciuntur.

Superstitiones, auguria, diuinationes, veneficia, cantiones, & cetera id generis, quibus castissimus Dei cultus violatur.

Dierum festorum violatio.

Immodestus, ac parum pius quorūdam accessus ad Ecclesias, indulgētias, stationes, & supplicationes publicas: quò omni religiosa pietate frequentissimus cõkursus esse debet ad vberiore gratiam promerendā

Impura in illis item, aut in earum atrijs, & cœmiterijs conuersatio, ac nequaquam cum pietatis Christianæ rationibus cõueniens, præsertim cùm diuina celebrantur.

Nefarium rei familiaris, cum alterius iniu-

iniu-

iniuria parandæ, atque augendæ studium.

Pecuniæ conficiendæ sitis, & omnis denique auaritia.

Tot contractuum genera, quæ excogitata sunt, in fraudem legis, omnem vsuram prohibentis.

Litium, & controuersiarum immoderatum illud studium, Christianoque nomine indignum.

Improbilas eorum, qui malas causas defendunt.

Auaritia, atque negligentia illorum, qui lites longius ducunt.

Nequitia item illorum, qui litibus, iurgiiisque odia, & inimicitias alunt.

Malitia præterea quorundam, qui tanquam hircus litigantium, omni litigandi arte immoderatos sumptus exhauriunt.

Caluniæ, quæ passim in foro versantur.

Adulteria, stupra, incesta, fornicationes operaque carnis.

Impia licentia falsi testimonij dicendi, aut falso iurandi, etiam in re, aut vita cuiuscunque tuenda.

Impurus vsus ganeas frequentandi, heluandi que auaritia; atque omne gulæ, & ventris explendi vitium.

Nec verò satis putet, vniuerse, generatimque peccatum, & vitium reprehendere, sed ad species, præcipuasque actiones, quæ
prauæ

prauæ inde existunt, in vsuque sunt, descendat: quò rectius auditores peccata cognoscant, multoque cautius fugiant.

Et quoniam plerique sunt, qui certis vulgaribus argumentationibus, disciplina Christianæ repugnantibus, vtuntur ad peccatorum excusationem, de industria aliquando, prout vsu venerit, concionator, piè, doctèque ostendat, quàm magnoperè isti, argumentationis, atque opinionis humanæ errore decepti, à via salutis aberrèt.

Atque ij quidem, alij sunt, qui honorum studiis, ambitionique seruiunt, propterea quòd & mundo, & propinquis satisfaciendum putent.

Alij angustam illam viuendi viam ad Euangelij præscriptum minimè tenent, quia communem vitæ còsuetudinem amplectendam arbitrentur.

Alij pietatis opera multa aspernantur, quoniam anicularum ea potius esse arbitrantur, quàm virorum.

Sunt, qui à perfectiori vitæ ratione, atque à frequenti sacramentorum vsu se, atque adeò alios abducent, quòd sine eo diligentiori studio homo salutem consequi possit.

Sunt item qui peccata excusent adoleſcentiæ nomine, vel aliam causam prætexunt. Atque ita quidem multi malè agere pergunt, vulgi opinionibus falsis, ineptisque

H

que

que argumentationibus ducti, que à concionatore coarguendæ, atque refutandæ sunt.

Officium concionatoris in perpetuo reprehendendis, tollendis que prauis consuetudinibus; vnde peccandi seminaria extant.

PVBLICORVM peccatorũ illecebras, quas homines, deprauatæ consuetudinis errore decepti, pro nihilo putant, concionator perpetuò reprehendat, atque in summum odium abducere contendet, ostendetque, quàm grauitè Deum offendant; quàm multa mala, atque ad eò publicæ etiam calamitates, infinitaque detrimenta inde existant.

Quales prauæ consuetudines concionatori reprehendendæ.

Spectacula, ludos, ludicrasque res id generis, quæ ab ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinæque Christianæ aduersantur, perpetuò detestabitur, execrabitur: demonstrabit incommoda, publicasque ærumnas inde in Christianum populum dimanare. In quam sententiã valdè populũ cõfirmabit argumētis, quæ grauissimi viri, Tertullianus, Cyprianus martyr, Saluianus, & Chrysoſtomus, afferunt.

In eoque argumenti genere nullũ aliud omittet, quo tanta corruptela radicitus extirpetur.

Choreas, saltationes, ac tripudia, è quibus

bus mortiferæ cupiditates excitantur, de suggestu sæpè grauitè reprehendet, atque infectabitur.

Scenicæ, personatæque actiones, vnde tanquam è quodam feminario, femina malefactorum, ac flagitiorum penè omnium existunt, quàm à Christianæ disciplinæ officijs abhorrentes, quàm valdè cum paganorum institutis conuenientes, atque diaboli astu inuentæ, omni officio à populo Christiano exterminandæ sint, qua maxima potest religiosa contentione aget.

Omni in muliebri vestitu luxum, caudatas vestes, superbum ornatum, deformè illam capitis ornandi speciem, muliebres fucos, ac pigmenta, cæteraque ad mollitiè, atque adè ad libidinis incitamentum fœdè excogitata, omni persuasionum vi, & argumètorum quasi telis oppugnabit: quæ multa subministrabunt magni illi Ecclesiæ viri, Cyprianus martyr, Basilus, Augustinus, & Ambrosius in primis.

Effusam etiam virorum impensam, & omnem intemperantiam, quæ ad barbararum gentium, à fide alienarum, similitudinem tam valdè accedit, omni studio coarquet.

Seruorum, quorū opera nulla est, neque domi, neque foris, multitudinem inutilem, ac desidem, superuacaneam dissuadebit.

Epulas illas sumptuosas, & comediationes immoderatas, à frugalitate Christiana alienas, omnis intemperantiæ, impudiciæ, libidinis, aliorumque vitiorum illecebras, arguet, increpabit, atque planè dissuadebit.

Omnem aleam, omnemque eius generis ludum, vnde iurgiis, furto, maledictis, ac aliis malis, maleficijsque quasi fores aperiantur, grauitè obiurgabit, atque exigitabit.

Eorum peccatum insectabitur, qui edocui suas, quasi ludum aleatorium exponunt.

Multorum otiosam vitam, ac voluptariam, ita facilè peccatis expositam reprehendet quàm sæpissimè.

Concionatoris officium in instituendis fidelibus ad sanctissimum Sacramentorum vsum.

Quidnam cōcionato-
ri in doctri-
na de Bap-
tismo ob-
seruandū,
& populo
inculcandū.

CVM autè nihil possit esse populo Christiano vtilius, quam scientia, & rectus vsus Sacramentorum: quàm religiosè, quàm piè, quàm humiliter ad illa accedendum sit, accuratè docebit.

De Baptismo cùm loquetur, cetera cùm exposuerit, quæ ex Catechismo Romano sapienter præscripta sunt, tum in eo versabitur, vt deprauatum vitæ morem fidelium

Nam exagitet: qui, contra, quàm in Baptismo sponderint, viuant, & carni, & mundo, pompisq̃ue eius, & Sathane, atque illius operibus: Deo autem mortui sint: & quàm laboriosa putent, quæ Dei sunt; quàm rursus facilia, quæ mundi, quæ carnis, quæ Sathane. Quo in genere omnè concionis suæ vim concionator adhibebit.

Neque præterea omittet, compates docere, ac monere, quàm solliciti esse debeant, vt quos in Baptismo susceperunt, fidei Christianæ rudimentis, sanctarum virtutum officijs, quibus ad salutem via munatur, rectè instituant.

De Confirmationis Sacramento concionem instituet: in qua diuina illa dona cum commemorauerit, quæ Deus illis impartitur, qui ritè, sanctèque hoc Sacramentum suscipiunt: tum ostendet, quàm sollicitè, quantaque religiosi animi præparatione fideles ad id suscipiendum conuenire debeant.

Concionator quidnā populo suggerere debeat, de Confirmationis Sacramento.

Exponet item, ad quæ vsui sint, ea Spiritus sancti munera.

Arguet, qui negligētes sint ac planè defides in ijs accipiendis.

Admonebit, & hortabitur ad illa rectè obeunda.

Monebit, vt qui ad hoc Sacramentum accedunt, in primis instructi sint fidei

Christianæ rudimentis, & virtutum Christianorum officijs.

Cohortatione item aget, vt, cùm hoc Sacramentum ministratur, & pro ijs, qui suscipiunt, & pro illis, qui eosdem adducunt, offeruntur, attentè, pieque orent.

Cætera præstabit ex præscripto literarum episcopaliū.

Pœnitentiæ
& Eucharistiæ Sacramenti frequentem vsum populo concionator proponet.

Pœnitentiæ, & sanctissimæ Eucharistiæ frequentiam esse fructuosissimam, & maxime commendandam, rationibus multis, & sacræ scripturæ testimonijs comprobabit.

Eam consuetudinem concionando inducere studebit, vt populus, si minus Dominico quoque die, saltem semel in singulis mensibus confiteatur, & sacram communionem sumat. At in Quadragesima, & in Aduentu, vt singulis diebus dominicis hoc faciat, id quod antiquæ fidelium pietatis est.

Quidnam de Ordinis Sacramenti concionatori frequentius docendum.

De Ordinis Sacramento cùm tēpus postulat, aget quàm diligentissimè.

Quo in genere cum cætera commemorabit, quæ multa Catechismi Romani literis prodita sunt, tum clericorum vitæ instituta, muneris sui partes, ac functiones.

Quàm ab omni labe puros eos esse oporteat.

Quàm à perturbationibus animi alienos.

Quàm

Quàm continentes, & quàm abstinentes
Quàm castissimis moribus præditos.

Quàm spiritualis vitæ studiosos.

Quàm omni virtutum exemplo præ-
stantes.

Quàm in primis charitatis, quæ semina-
rium omnium virtutum est, amantes.

Quàm diuini cultus zelo accensos.

Quàm salutis animarum cupidos, & ap-
petentes.

Quàm doctos, omnifque disciplinæ san-
ctæ peritos.

Quàm liberales eleemosynis dandis, qui
præsertim vberes fructus, ex Ecclesiasticis
prædijs capiunt.

Quàm hospitales item.

Quàm benignos salutaribus consilijs
dandis.

Quàm muscos, ac promptos in omni
spiritali dono, opereque misericordiæ.

Quàm valde diligentes, & sollicitos, in
ordinis sui functione.

Hæc omnia, longeque plura, prout in
Domino expedire viderit, piè, doctè, sapiè-
terque ita explicabit, vt populus accenda-
tur ad honorem, & obseruantiam, quã na-
uare præstareque ijs debent, qui Ecclesia-
sticis ordinibus adscripti sunt.

Quod argumenti genus nactus cõciona-
tor, fideles docebit officia erga clerum.

Ostendetque in primis quàm magnus honor tribuendus sit Episcopo, vt patri, vt Domino, vt pastori, vt spiritualium commodorum auctori, salutèque populi omni sollicitudine procuranti. Quam in sententiam multa dicet cùm ex sacris litteris, tum ex sanctorum patrum documentis, ex doctrinaque præsertim beatissimi Põtificis, & martyris Clementis.

Eius præterea monitis, iussis, edictis, decretorum sanctionibus, quàm prompta voluntate, & obsequio parendum sit, sepe numero graũter docebit. Episcopo enim, inquit diuinus Ignatius martyr, subiecti estis, velut Domino. Nam ipse vigilat pro animabus vestris, vt qui rationem Deo redditurus sit.

Reueremini (alio loco scribit) Episcopũ sicut Christum, quemadmodũ nobis præceperunt Apostoli.

Episcopus enim typum Dei patris omnium gerit.

Sed hæc, & alia id generis concionator è fontibus hauriet diuinarum Ecclesiasticarumque litterarum.

Quanta sit sacerdotij dignitas, demonstrabit: qua reuerentia, quo honore populus eos prosequatur, qui sacerdotio initiati sunt.

Parochos præsertim, quàm valdè colat,
qui

qui curatores animarum sunt, qui pastores qui parentes spirituales, qui que paterna sollicitudine in populi salute, salutaribusque commodis euigilant.

Quàm grato propterea animo, quàm pia liberalitate, quàm libenter decimas, primitiæ sue, eis debitas soluat.

Quàm paratissima ad obediendum voluntate eorum, cohortationibus, monitis, præceptisque obtemperet.

Quàm frequenter, cum vsu venerit, eos videat, à quibus salutaria consilia petat.

Quàm sæpe, præsertim diebus dominicis festisque, ad parochialem Ecclesiã conueniat, vbi salutariter erudiatur ad omnẽ bene recteque agendi disciplinam.

Rursus concionando monebit parentes quàm diligentem educationem filiis adhibere debeant, quos ordini Ecclesiastico cestinant.

Parentes filios ordinandos bene educant.

Qua in re multa, quæ his temporibus necessaria sunt, tum ad parentum instructionem, tum ad filiorum recta in disciplina clericali educationem, illos commonefaciet grauitè, & accuratè.

Populum hortabitur, vt stans illis quatuor anni temporibus, & priuatim in suis quisque ædibus, & publicè in Ecclesia oret ad litanias conueniat, Deum precaturus pro ijs, qui ordinis Sacramento initiantur.

Populus pro ordinandis oret.

H 5

Ceto-

Ceteraque præstet, ex præscripto litterarum Episcopaliū.

Tractationem de Sacramento matrimonij quàm sapiēsimè suscipiet; cū ad omnē licentiam prolapsa sit hominum libido.

Docebit illius Sacramenti vim, & sanctitatem.

Monebit, quàm religiosa præparatio idem sit ineundum.

Hortabitur Tobiaē exemplo ad orationem, ad ieiunium, tum ad confessionem, & communionem, antequam matrimonium conficiant.

Instruet in primis fideles, cur nubendū quo in genere multa differet de educatione filiorum.

Commonefaciet etiam, vt, antequam matrimonium contrahant, rectè discant, se filios esse, nempe parentibus obediētes esse, illisquē se amorem, metum, obseruantiam & venerationem debitam præstare. Quo fiat, vt cū ex matrimonio liberos susceperint, rectè sancteque educant: alioquin contra faciat, inde & sibi, & alijs infesta proles existet.

Admonebit item, vt videant, cui nubāt: à Deo precentur, vt rectè nubant: ne tribulationem carnis, quā habituri sunt, habeāt ad perniciem, sed ad salutem: nam propriū donum Dei est, vxor bona, & prudens.

Vt in re tanta parentum consilium adhibeant: quod quamuis necessarium nõ fit, lex tamen naturalis humanaque suadet, & sacrarum litterarum exempla docent.

Vt considerent ætatem, & mores.

Vt pro dote magna virtutem putent.

Vt, qui se continere non possunt, melius esse doceat, vt nubant.

Alia multa speciatim admonebit, prout opportuna esse viderit.

Præcipuè verò in id incumbet, vt, si quæ morum corruptelæ, nuptijs celebrâdis, ex deprauato vsu adhibentur, radicitus extirpentur, præsertim saltationes, choreæ, cyathorum confractioes, vocum, à prophano gentilium more non abhorrentiũ, strepitus in vijs, plateisq̃ue, ac præterea fascinationes, veneficiaque in ijs impediendis.

De Sacramento quoque Extremæ vnctionis dicet accuratè, præsertim cùm de morte concionem habet.

Qua in tractatione fideles docebit, vt quando in febrim, morbúmue incidunt, ipsi statim tum confessionis, & sanctissimæ Eucharistię Sacramenta, tum hoc extreme vnctionis in tempore petant: & præsertim cùm integra mente sunt.

Docebit vim Sacramenti: ex qua cõsolationem illis inijciet: cùm viderint, nullum sibi remedium defuisse, quod mater

Ec-

Quid de
Sacramẽto
extremæ
vnctionis
docendum

124   CONCIONATORVM
Ecclesia adhibet ad filiorum salutem.

Ostendet religiosas preces, quæ in eo Sacramento peraguntur, salutariter prodesse. Et cetera multa adiunget ad sanctam spem excitandam.

*De virtutum officijs bonisque operibus
exponendis.*

SICVT autem in vitijs dissuadendis, atque exagitandis non modò vniuersè, sed speciatim singulas partes, vitiosasque actiones persequi concionator debet: ita virtutes, earumque præcipua officia, exponet non modò in vniuersum, sed sigillatim, ac diligenter.

Quare ad certas species descendet, quæ ad verum Dei cultum, quæque ad animarum salutem pertinent. Hocque diligentius, atque enucleatius præcepta, institutaque huius generis præcipua tradet, quo negligentius, his temporibus tractari solent.

Spiritalis vitæ partes, atque officia, quæ ex intima sanctissimorum virorum disciplina depromuntur, exponere studebit præclare, atque vsque ad eò accuratè, vt nullum spiritualis, sanctæque institutionis locum relinquat.

Quas virtutes sapius concionator commendare debeat.

Ad euangelica consilia amplectenda, ad perfectioris vitæ disciplinam suscipiendâ,

ad mundi contemptum audientium animos sæpe impellet: quò studiosius cælestis spiritualisq̃ vitæ instituta amplectantur. Atque hic quidem amplissimus cāpus est, in quo sæpe Christiani concionatoris excurrat sermo.

Adhortabitur suos Ecclesiastes.

Nec prætermittet, auditores ad misericordiam, eleemosynæque opera perpetuò excitare. Nam hic locus latè patet, pertinet que ad omnes.

Ad Misericordiam operum

Huic consequens est concionari aliquādo, de hospitalitatis officijs, de hospitalibus, de societatibus, seu sodalitatibus charitatis, atque de omni cura pauperum.

Alter locus etiam, atque is quidem vberimus est, de eleemosyna spiritali. Qui locus à concionatore nunquam omittatur, cum vsu venerit, veniet autem sæpissimè.

Correctionis igitur fraternæ, quæ ad eleemosynæ spiritualis speciem refertur, necessitatem demonstrabit: corrigèdi fraternè modum docebit: præcepta atque instituta vtiliter, prudenterque tradet.

Ad correctionem fraternam.

Ad pœnitentię exercitationes, corporis macerationem, castigationemque populū sæpè accendet.

Ad pœnitentię exercitia.

Ad ieiunium, prout vigiliæ, & aduētus, quadragesimæque tempora incidunt, sæpè concionem transferet, qua & ieiunij necessitatem, & salutare fructus, qui in-

de

de existunt, vberimè exponet.

Ad ieiuniū Et, quod plurimi interest, docebit sancti ieiunij certas leges, quas religiosi viri non modo instituerunt, sed executi sunt diligentissimè. Atque in hoc genere versabitur, & sæpius atque diligentius, quo grauius ab omnibus ferè peccatur.

**Ad lectio-
nem piorū
librorum.**

**Ad piarū
imaginum
vsum.**

**Ad doctri-
næ Chri-
stianæ in-
stitutionē.**

Quò autem frequētius, atque ad eò studi-
diosius, non modò sermonibus suis, sed e-
tiam tractationibus ad pietatis opera, & spi-
ritalis vitæ studia, exercitationesque popu-
lus excitetur: quàm sæpissimè concionator
piorum librorum lectionē suadebit, ostē-
detque salutare vtilitates, quæ inde vber-
rimæ existent. Contraque nihil non agat,
vt librorum inutilium, atque ad eò turpiū,
quorum studio morum disciplina corrum-
pitur, vsus omnis planè extinguatur.

Idem aget de turpibus, obscœnisque ima-
ginibus, atque alia ratione improbatis.

Sacras tantum imagines, quæ ad pietatē
animos inflamment, domi, & vbiq;, haberi
debere docebit.

Ethnicorum libri, qui in falsorum deo-
rum commentitiarumque fabularū com-
memoratione versantur, vt ex omni pue-
rorum schola, litterariaque infantum exer-
citatione tollantur, cum occasio tulerit, cō-
cionando suadere ne desistet.

Ad doctrinæ Christianæ institutionem,
qua

qua pueris prima fidei rudimenta traduntur, quàm sapissimè atque maximè populo suadebit, & commendabit. Quo in genere ostèdet, quo nobiliores sunt, in illius doctrinæ scholas eo frequentiores conuenire debere, & ad docendū, & ad perdiscendum, quæ in Christiana nobilitate præstantissima sunt, salutis nostræ necessaria instituta, ac præcepta.

Nec verò verbis solū, & cohortatione agat, sed exemplo suo accendet.

Ideò eas scholas sæpenumero ipse adibit: suam item operam illis nauabit, prout Episcopus, episcopalesue Vicarij eandem ab ipso requisierint.

Porro illud omnino præcipuū munus suum esse putabit, vniuscuiusq; status homines docere, atque instruere, beati Pauli exemplo, qui excellens, omnibusq; numeris absolutus vniuersarū gentiū cōcionator omnes ad officij sui functiones erudiuit.

Monebit igitur sapissimè parentes, liberos, virum, vxorem, dominū, seruum, clericum, laicum, priuatum, magistratū, eius officij, quod cuiusque proprium erit.

Omnes & singulos status officij admonabit.

Quæ ratione fieri possit, vt bonis animi, corporis, & externis ad consequendam sempiternam beatitudinem vtantur.

Qua moderatione prospera; qua patientia rursus aduersa ferre debeant.

De

**Ad bonam
filiorū edu-
cationem.**

De filiorum autem educatione, & totius
familix cura quàm diligentissimè aget, &
crebrò item, cùm optima hæc institutio
maximi intersit ad omnes totius Christia-
næ disciplinæ rationes. Quo in officio ma-
trum, ad vanitatem filias instruentium, &
dominarum, in pudicitia ancillarum tuè-
da negligentium, culpas valdè coarguet.

Commendabit, vt suprà, obseruantiam,
& obedientiam, quæ præstanda est pasto-
ribus, & sacerdotibus, ac quæ item princi-
pibus, & magistratibus, & denique maio-
ribus.

Monebit quam crebrò pro illis Deum
precentur.

Qua moderatione de eis loquantur, cùm
in hoc sæpissimè peccetur.

**Quid Magi-
stratui in-
culcādum.**

Rursus magistratus, cùm opus est, & a-
lios, qui præfunt, commonefaciet, populi
com. moda, non sua spectare debere: exem-
plo, & auctoritate ad veras virtutes, ad op-
timamque disciplinam illum dirigere: pa-
terno amore eundem amplecti, religionè
in primis, iustitiam, clementiam, fortitu-
dinem, & temperantiam in omni vita co-
lere.

**Quid nobi-
libus.**

Nobiles, humilitatis officia, modestiæ
partes, cæterasque virtutes, quæ nobilitatis
splendore prælucent, accuratè docebit.

Nullam nobilitatem esse ostendet, quæ
cum

cum Christiana nobilitate sit conferenda.

Proinde homines, nobiles præsertim, qui ruri habitant, cum aliquando insolentius se gerant, admonabit, quam benignè, quam modestè, cum rusticis, cum pauperibus, cum cæteris inferioris ordinis agant: ac docebit quam valdè indecorum sit, atque adeò turpe, & Christiana nobilitate indignum, imbecilliores iniuriosius tractare, opibus oppugnare, & quod flagitiosissimum est, & ad infamiae notam inlignè, puellarum pudicitiam attentare.

Ignobiles ad veram nobilitatem, quæ in religionis, pietatisque cultu, & in præclaris humilitatis, patientiæ, Christianarumque aliarum virtutum officijs elucet, vehementer accendet.

Diuites monebit, quomodo ad salutem dirigant diuitiarum usum.

De quibus admonedi diuites.

Quo item modo omnia misericordie opera.

Docebitque omnes diuites esse, quia participes diuitiarum, & thesaurorum cælestium fecit nos Christus cæli & terre rex, & bonorum omnium dominus.

Pauperes frequenter ad patientiam cohortabitur: consolatione leniet; atque excitabit ad sanctarum virtutum copiam, & usum.

Pro hominum denique conditione, varia

I

ria

ria salutis præcepta illis tradet: ita vt & rusticanis hominibus, & colonis, cæteris cuiusuis ordinis ac status deesse nolit, neque cohortatione, neque admonitione neque officio, ad vniuscuiusque institutionem Christianam accommodato.

Hæc, atque ad eò alia multa, vt & locorù & temporum, & personarum ratio postulabit, sibi ad concionandum piè, prudenterque concionator comparabit: ad quæ ita sicut expedire viderit, ab euangelij tractatione oportunè, apteque digredietur, cum digressionis locus erit.

Denique id concionator sibi statuet, ad auditorum salutem, quicquid dicturus est referre: itaque omnia planè cauebit, quæcunque ab eo proposito aliena sint. Quæ verò meditati sibi in mentem venerint, omnia ad eum finem referet.

*De Ecclesiæ institutis, & precandi studio,
fidelibus proponendo.*

CVM cætera ecclesiæ instituta, vt paulo antè commemoratum est, ritusque pro ratione temporum populo concionator proponet: tum sæpè, in omni concione illum docebit, quando, pro quibus, & modo oret.

Vt manè saltem, & vesperi precari ne ommittat,

mittat, ex instituto vespertinæ, & matutinae orationis.

Vt stans canonicis horis, cum diuinorum officiorum significatio campanis datur, si minus ad Ecclesiam conuenire potest, cum intelligat eo signo se ad orationem vocari, saltem paulum se mente colligens, tacite precetur, vel orationem, salutationemque angelicam pie attenteque pronunciet.

Vt signo campanæ dato, quo ad Missæ sacrum vocatur, paulisper se colligens, mortalis peccati conscius, dolore ex eo affectus proposito illius confitendi suscepto, supplex à Deo veniam petat.

Vt, cum datur, & vesperi, & manè, & meridie signum salutationis angelicæ, genibus flexis, ubi sit, oret, vt sanctissimi instituti est.

Idem faciat feria sexta ad nonam, cum campana pulsatur ad orandum, & ad passionem Domini paululum pia mentis cogitatione recolendam.

Vt certum diem sumat, quo pro defunctis oret, secundam scilicet quamque feriam.

Vt cum orationis signum campana parochiali datur pro eo, qui nuper ex hac vita migravit, illius animam pia precatione commendet.

Absoluta ite concione, præsertim diebus festis,

festis, fideles excitabit ad orationem, precibusque adhibendas pro fidei Christianæ propagatione, pro summo Pontifice Romano pro episcopis, pro principibus, pro magistratibus, pro emendatione vitæ peccatorum, pro extirpatione hæreticorum, pro conuersione infidelium, pro auersione calamitatis, si quæ impendet, ac denique pro publicis alijs necessitatibus, si quæ vnquam præcipuæ sunt: ac pro alijs etiã causis, quas pro temporum varietate episcopus indixerit, aut significauerit.

Orãdi modus præscribatur populo.

Docebit, quomodo oret, piè, attètè, seueranter, humiliter, toto spiritu, & quo statu etiam corporis, tam in ecclesia, quam domi, nempe genibus flexis, iunctis manibus, aut erecto, aut prostrato corpore, & capite demisso, aut rursus brachijs expãlis instar crucis; sublatis in cælum oculis.

Si quid in eo genere peccatur, vt ab ijs fit, qui vnum tantum genu in oratione flectunt, aut certè quicquam id generis committunt, quod precantis pietati non cõueniat, id graui sermone coarguet. Oratio enim humilem, & religiosam corporis positionem requirit.

Cura concionatoris in eripiendis corruptelis, instituendis operibus pietatis, in concione accommodanda ad episcopalis gubernationis rationem.

CVM verò ad concionandū aliquò concionator venerit, vel ab episcopo, vel à parcho, aliòue ecclesiæ rectore, accuratè illius loci morum corruptelas conquirit: quas vt occasio feret, verborum vi, & sententiarum pondere, & in primis sacrarum litterarum testimonijs, exemplisq̄ue constantissimè vsque ad eò exagitabit, vt funditus, quantum in se est, extirpet, Deo bene iuante.

Eas item consuetudines, quæ & si malæ non videntur, tamen occasionem præbent peccandi.

Ecclesiastes
cōsuetudines malas
eradicare
studebit.

Nec verò semel, atque iterum, sed sæpe numero, prout vsu venerit, illas ipsas detestabitur.

Immò perenni quadam doctrinæ, ardētisq̄ue cohortationis perseuerantia, & perpetua quasi contentione, id quod olim sanctissimos viros, Ambrosium, Augustinum & Chrysostomum fecisse traditum est, inueteratos malè viuendi mores, deprauatāq̄ue consuetudinem radicitus euellere studebit.

Curabit etiam rursus in omni loco, vbi concionatur, aliquod pietatis opus, ei loco

ad piè agendi studium, episcopi iudicio, aptius, conuenientiusque institui; aut institutum vehementius excitari.

Pia item instituta, religiosasque consuetudines, quàm diligentissimè, ac perpetuò retinendas esse, ac si quæ vel antiquatæ sunt vel intermissæ, ad vsum reuocandas ostendet.

Id verò omne persuadere non desinet, quoad rem confecerit, quam salutariter in Domino optat.

Omni præterea concionum suarum vim ad episcopalis, pastoralisque gubernationis rationes accommodabit: episcopi monita, iussa, edicta, decreta, instituta, ac disciplinam omnem, perpetuò commendabit, atque adeò tuebitur, ut & clerus, & populus, concionibus suis bene excitatus, ei obtemperet, pareat omni sanctæ obedientiæ spiritu.

Inquisitionis studium concionator sibi accommodatum habeat.

Sanctæ præterea Inquisitionis perpetuò se studiosissimum præbebit: illius officij partes acri defensione tuebitur: illorum, qui præfunt, auctoritati, edictis, decretis, quam diligentissimè parendum sit, crebro ut usu venerit, præclare ostendet: populum docebit, quanta unicuique necessitas imposita sit deferendi illorum nomina, qui vel factis, vel dictis, vel alio quouis modo à doctrina Catholica aberrant: quique contra sanctiones, decreta, edictaque, eiusdem officij causa,

causa, nomineue promulgata, agunt, aut dicunt.

Siverò ipse aliquando, vt euenire potest **Conciona-**
vel verbo vno labetur, errabitue; cõfestim **tor alicu-**
nullaque mora interposita, ex Episcopi, **ius erroris**
Inquisitorisue præscripto, sententiam, aut **admoni-**
concionem retexat, atque ad verum fidei **tus, apertè**
doctrinæque orthodoxæ dogma reuocet, **eundem re**
quicquid fuerit, in quo ab illius doctrinæ **uocet.**
decretis aberrarit.

Idque non obscure agat, neque aliqua verborum circuitione: sed apertissime planissimeque erratum suum emendet: aut sententiam, si ambiguè dixerit, explicet ad illorum præscriptum.

Concionator quoque regularis, parochorum curæ omnino prodesse studebit: ita **Conciona-**
scilicet, vt non modò nihil quicquam pro- **toris Regu-**
ferat, quod parochialis curationis officia **laris mu-**
interturbet, sed omne studium adhibeat, **nus.**
quo populus in omnes parochialis curæ partes piè, sancteque conformetur.

Facultate autem, si quæ sibi dabitur, vel sacra confessionis audiendæ, vel etiam absoluedi à casibus reseruatis, ita vtetur, vt & parochialem vtilitatem, & populi disciplinam nusquam vllò modo labefactet, sed communiat omni studio, atque officio.

Quo in genere toto, instructiones de ministerio

mysterio pœnitentiæ, quam accuratissimè adhibebit.

Tridentini
Cōcilij de-
creta com-
mendētur
populo.

Et verò in primis proponet sæpè auditoribus concilij Tridētini decreta: ex quo, tamquam è purissimo fonte, hauriet, quæ pertinent ad mores omnium ordinū corrigendos, fidem explicandam, & Christianam disciplinam restituendam, Conciliorum item prouincialium nostrorum, & episcopalium synodorum constitutiones, ac decreta nō modò ad populi memoriam reuocet: sed docebit, quàm utilis eorū executionis vsus, quàm inde vberimus fructus: Proinde crebrò in hoc officij genus incumbet, ac nullam planè occasionē prætermittet.

De ijs quæ ad formam concionis pertinent.

MA TERIAM concionis cum ex Evangelij tractatione, alijsque locis aptè appositis, digressionibusque concionator sibi parauerit: ita eam disponat, vt oratorie illius concionis partes, quatenus vel Evangelij, vel rei alterius, de qua dicturus est, ratio patitur, nullæ desiderentur, præsertim, quæ illustriores sunt, quæque ad commouendum pertinent.

Dictio concionatoris qualis esse debeat.

Instruat autem, atque exornet non verborum, vel lectissimorum, inani sonitu, & sermone nimis elaborato, & penè calamistrato, ac fucato; quo nihil potest esse infructuosius:

Et uosius: sed graui plenoque sanctę doctri-
nę, ac referto disciplina, quę verę Christia-
na, præstantque sit ad salutem.

Ita præterea, quęcumque ad dicendum Distincte
pię meditatus est, distinctę partiatur, ut au- pronuntiet.
ditores omnia, & facillę percipiant, & me-
moriam teneant, quod maiorem inde fructum
capere queant.

Memoria cuncta ita mādare studeat, ut
fugiat tamen memorię ostentationem, ut-
potę in sententijs quam plurimis pronun- Memoria
ciandis, aut certę rebus permultis recen- non sit
sendis. ostentator.

Vbi ad finem concionis venerit, breui
epilogo sæpę utetur, quo partes concionis
breuiter repetat.

Tum concionem concludet, more san-
ctorum patrum, breui precatōne, gratia-
rum actōne, & laudibus benignitatis Chri-
sti Iesu Domini nostri.

Absoluta concione, paululum de sugge-
stu vel apud altare genibus flexis tacitus
orabit, tum auditores aliquando moneat,
ut itidem faciant.

Si apud rudem multitudinem concio-
natur, orationem dominicam, salutatio-
nem angelicam, & symbolum Apostolorū
à populo vnā secum purę, ac distinctę toto
corde pronuciari; tum Dei misericordiā
humiliter voce implorari, aliquādo curet.

Conciona-
tor loco, tē
pori, perso-
næ se accō-
modet.

P R I M O totam concionem accommoda-
bit concionator ad ingenium, cōditio-
nemque hominum, apud quos conciona-
turus est. Nihil enim ineptius, & absurdius
dici, fingiue potest, quàm, si in pauperri-
mo pago, apud rusticos, fame, frigoreque
confectos, ita concionatur, vt in opiparas
epulas, splendidissimas vestes, auro, ar-
gento intextas, quas homines indigen-
tissimi ne somniarunt quidem, perpetuò
inuehatur.

Concionaturo igitur hæc erunt cogitā-
da omnia, non solum scilicet auditoriū sta-
tus, sed etiam locus, tempus, res, de qua di-
cturus est, & personæ suæ auctoritas, & vitæ
genus, vt aptè, decorè, conueniēter, & cum
dignitate concionetur.

Itaque, quæ inuoluta, vt commonuimus,
queque explicatu difficilia sunt; de ijs apud
rudes nullam concionem instituet: nec ve-
rò Græcæ, Hebraicæ, Chaldaicæ, Syracæ
dictionis vim, quando cum ijsdem aget, in-
terpretari studebit.

At cōtrà, si ad eruditissimam quamque
explicationem apti sunt, qui audiunt, nul-
lum genus prætermittet disertæ interpre-
tationis, quam ipse rectè norit.

Sed quando non æqualis est omniū con-
ditio, vt diximus, non idem vitæ modus:
certè

certè concionis argumentum nõ dissimile erit à statu eorum qui audiunt . Et verò quemadmodum ab audientium conditione discrepare non debet: ita talem etiam esse conuenit, qualem eorum mores requirunt. Mendaces Cretenses, malæ bestiæ, ventres pigri, inquit sanctus Paulus: omnis porrò obiurgatio, vel acerrima, ad eorum emendationem adhibenda fuit. Duri certè obiurgandi sunt, & tractandi durius: at mitius, qui in pestifera viuendi consuetudine non persistunt. Hoc docet idem sanctissimus Pontifex Gregorius ex èplo galli qui, vt media nocte, in arctissimo hominũ somno, rauce quodammodo canit, deinde sub auroram suauius cantũ emittit: ita concionator homines, in peccatorum quasi somno grauissimè dormientes, obiurgationibus acerbis excitet: cum ijs verò, qui in via virtutis tamquam vigilantiores facti sunt, cohortationum suauitate alliciat ad omnem in rectè sancteque agendo progressionem.

Neque præterea concio diuersa erit ab Euangelij, quod eo die à populo auditum est, hiltoria: quæ si subministrat genus concionandi de pœnitentia, non aliud concionator sumet, quod nullo modo conueniat cum illius diei Euãgelica lectione: nisi aliquando à re proposita digrediendi materiam

In corripiendis hominum vitijs quem modũ concionator obseruare debeat.

teriam aliquis locus, aut occasio præbeat

De elocutione concionatoris.

ELOCUTIONIS genus exquisitum ne affectet.

Fucum omnem fugiat.

Imperite multitudinis consuetudinem loquendi ne sequatur: cum in ea sint multa absurda, multaque indigna concionantis grauitate.

Dicendi forma vtatur, cui per artem, atque exercitationem par esse possit.

Verba antiqua, & peregrina fugiat.

Fati, fortunæ, infortunij nomina, aliq; id generis ab Ecclesiæ vsu iam pridè explosa, omnino cauebit.

Epithetorum item nimiû vsum, & poeticum dicendi genus ne confectetur.

Anicularum non adhibeat prouerbia.

Inflata oratione ne vtatur, sed graui.

Exordietur moderato, & temperato dicendi genere: in quo exordio vitentur similitudines, præsertim poetico more explicatæ.

Vocabulorum frequentem synonymiâ omnino caueat: nisi cum vnum altero significantius, aut magis proprium fuerit.

Metaphoras, similitudines, & exempla à rebus maximè notis, & insignibus sumat: nam deijcit maiestatem orationis, qui à rebus

bus

bus humilibus similitudines frequenter trahit.

Vim illam dicendi vehementem, & cōcitam ne affectet importunè: sed ijs præparationis vijs, quæ suprâ commonstratæ sunt, ad eam spiritus sancti ope, atque auxilio, feratur, vt auditoribus profit.

Eiusdem rei repetitionem vitet, quoniã molesta est, & affectum restinguit.

Cùm de peccatis, ad luxuriã pertinentibus, agit, cautionem adhibeat, ne imprudens in obscena verba incidat.

Et videat in primis, ne loquendo turpes cogitationes iniiciat.

Exclamationes videat, quo loco adhibeat: ac rarò quidem certè:

Adulationis verba omnino fugiat, cùm de magistratibus, aut apud eos verba facit.

Ambitosum dicendi genus caueat.

Splendidos titulos, & nomina adiuncta illustria, vt, serenissimus Dauid, planè rejiciet.

Honorifica tamen, breuique præfatione eos viros excipiet, quorum exempla proponit ad imitationem: id quod aliquos antiquos Patres, præsertim Gregoriũ Nazianzenum, facere animaduertimus.

Verba ecclesiastica, & si minus elegantie habent, ne dicere recuset: at prophana, & noua repudiet omnino.

Apo-

Apostolos, martyres, virgines, confesso-
res, & qui cęlesti gloria perfruuntur, sancti
nomine semper appellet.

Dictionem vitet, quę indignationem, &
fastidium parit, pręsertim cū de incom-
modis suis loquitur.

Attentionem cū petit, ne arroganter
faciat: neue se magna dicturum, & admira-
bilia polliceatur.

Ne ambiguę loquatur, vt eadem oratio
varium sensum possit asserre.

Ne cōcisē item, vt auditores incerti sint,
& animo pendeant.

Ne obscurē, vt dictum facilē percipi nō
queat.

De voce, & corporis motu.

DE pronunciatione, gestu, actione, ab
antiquis rhetoribus permulta tradita
sunt, quę exquisito quodam studio perin-
de consecrari, quasi in ijs ipsis bene concio-
nandi finis positus sit, hoc longe alienum
esse debet à concionatore verbi Dei: cū
ij pręsertim motus corporis aliquos com-
monstrarint, nō modò leues, pueriles, sed
planè hiltrionicos, ob eamque rem indig-
nos & persona concionantis, & auctoritate
suggesti: qui locus grauisimus est. Quę
igitur de toto illo genere isti pręceperūt;
eorum tantum, quę ad grauitatis, decori-
que laudem insignia sunt, delectum quen-
dam

dam à concionatore haberi conueniēs est, ut aliquid etiam adiumenti inde sibi comparet ad fidelium animos inflammandos studio rei, de qua concionem instituit.

Vocem igitur, & actionem ita temperare concionator conabitur, ut nō ex arte petere, sed verè, & ex natura dicere videatur.

Pro rerum, quas dicit, varietate, voce, & gestu vario uti studebit: ne fortè res mediocres, aut etiam fortasse leues magna contentione tractet: quasi sola voce, & gestu velit persuadere: aut verò quæ magna sunt imminuat: aut cuidam recitanti potius, quàm ex animo dicenti similis videatur.

Ita illud vitium quoque cauebit, ne vno vocis sono, tota constet oratio; quod fatiētatē parit.

Vocis mollitiem, vel suauitatem quandam, magnitudinem item ne affectet, ne item in quouis genere nimiam contentionem.

Ut nimiam tarditatem, quasi verba difficilè inueniens; ita nimiam celeritatē fugiat nō enim proficit oratio ita effusa; sed quasi animos auditorū præteruolat: itaque pro rerum opportunitate, nunc tardè, nunc celeriter eloquatur.

Canoram vocem in exordio, & magnam fugiat; hæc enim, & modestum exordium esse

Vocem & actionem quomodo concionator temperare debeat.

esse vetat, & reliquæ orationi pronuntianda nocet.

In alijs fortasse imitandis, prudentiâ adhibeat, ne vel leuia quædâ, aut etiam vitiosa imitetur, aut ea, quæ cum alijs cõueniant, à se tamen aliena sunt.

In gestu, & corporis motu tantum item faciat, quantum natura rerû patitur: quod vel ex eo discere potest, si aliquos, recte natura tantum pronuntiantes, in communi consuetudine obseruet.

Ita neque eodem gestu semper vtetur; neque manu eodem modo composita; neque vno brachio tantum; neque eodem motu corporis, & eadem vultus moderatione.

Non importunè suggestum palmis feriat, sed cum rei magnitudo poscit.

Non per suggestum quasi volitabit, nunc ex hoc, nunc ex illo angulo profiliens.

Non quasi ex suggesto mediû corpus demittet; aut alijs multis moribus vtetur, qui aut deformes sunt, aut digladiantis potius quàm dicentis esse videntur.

Hæc omnia facilè cauebit, si Christianam modestiam, & grauitatem prædicatoris nõ obliuiscetur: nihilque audebit, quod supra vires, artem, & exercitationem suâ esse suspicetur; quodque ex concepto affectu non proficiscatur.

Sed

Sed vt distinctiùs de pronuntiatione præ scribatur, quæ in voce, & corporis motu versantur, hæc concionator teneat.

In exordio vocem sedatam adhibeat, & quotidiano sermone proximam.

In narratione vocis varietate vtatur, vt quo quidque pacto gestum sit, ita narrare videatur: res enim strenuè gestæ, vocis celeritate, quæ verò dignitatem habent, plenis faucibus, & sedatissima voce narrandæ sunt.

In cohortatione, quæ in epilogo concionis fit, primò voce vtatur attenuatissima, quæ sit faucibus contractis: deinde clamore leni, nõ obstrepero: mox sono æquabili ac postremò, voce celeri.

In conuestione item, quæ pars etiam epilogi est, vocem adhibeat depressam, crebra interualla, longa spatia, & magnas commutationes.

In corporis statu, & motu hæc caueat.

Ne in gestu vnquam corpore innitatur: sed rectus stet, aut sedeat.

Ne deiecto, ne supino, ne præduro, ne in latum inclinato capite sit, sed planè recto.

Ne supercilia contrahat, ne diducat, ne remittat.

Ne nares corruget, ne moueat, ne instet, ne digito diducat; ne plena manu resupinet.

Quali voce in omnibus concionis partibus concionator vti debeat.

Quid in corporis gestu concionatori vitandum

K

Ne

Ne labra lambat, ne mordeat.

Ne mentum pectori affigat.

Ne humeros attollat, ne rursus cōtrahat

Ne brachium, tamquam gladiator immoderatè proijciat.

Ne læuam manum iactet, nisi rarò, & in maximo concionis æstu.

Ne manum supra oculos tollat, ne demittat infra pectus.

Ne digitorum gestum indecorum adhibeat, sed decentem, nempe in principijs lenem, & in vtramque partem modicè prolatum, in narrando paulò productiorem, in reprehendendo acrem, & instantem.

Ne argutijs digitorum vtatur.

Ne femur feriat, nisi rarò, cùm indignationem mouere studet.

Ne pedibus supplodat, nisi opportunè in summa contentione.

Ne tussiat, ne expuat crebrò, nisi necessitate coactus.

Ne in eloquendo per nares maiore spiritus partem effundat.

Ne crebro anhelitu iumenta imitari videatur, onere laborantia.

Hæc atque adeò alia, vt fugiat, in consilium adhibeat prædicationis vsu peritos.